

מִגְּלוֹת

לְבַת־הַסֵּפֶר

מִבְּתַר שִׁירֵי

שְׁמוּאֵל בֶּן־יִזְסָף הַלֵּוִי הַנָּגִיד

מִסְדָּרִים וּמְבֹאָרִים

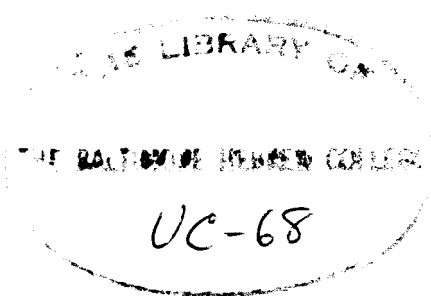
מֵאֵת

דָּוִד יֵלִין

מְרֻצָּה בַּמְּקַלָּה הָעֵבְרִית בִּירוּשָׁלַיִם

יָצָא עַל פִּי הַצֵּעֵת מִחֲלֻמַּת הַחֲנוּךְ שֶׁל
הַהִנְהָלָה הַצִּיּוֹנִית בְּאַרְצ־יִשְׂרָאֵל
תִּרְצ"א

הוצאת "אמנות", תל-אביב

891.1
1504

בית-התקופים "אסנוח ארץ-ישראל", תל-אביב
Printed in Eretz-Israel (Palestine)

חֹבֶרֶת רֵאשׁוּנָה

שִׁירֵי מִלְחָמָה וְתַפְלָה וְתוֹדָה לְאֵל

רבי שמואל הנגיד

רבי שמואל הנגיד נולד לאביו רבי יוסף אשר היה מנכבדי
ערתו בשנת שבע מאות וחמשים ושנים (תשנ"ב) לאלה החמישי
(שנת 992 לספירה הנוצרית) בעיר קרדובה אשר בספרד.

בימי געוריו למד תורה מפי הרב חנוך בן-הרב משה אשר
היו הראשונים להפיץ תורת ושיבות בכל בספרד; ואת-תורת
השפה העברית למד מפי אבי המדקדקים רבי יהודה תינג' אשר
בא מפאס אשר באפריקה לקרדובה בימי רבי חסדאי הנשיא.
ומלבד למודי היתדות למד רבי שמואל גם את כל-המדעים הנפוצים
בקרב הערבים בימים ההם, וידע היטב את השפה הערבית
וספרותה, וגם שפות אחרות למד. ויעמק חקר במדעי הטבע ולמודי
הפתימטיקה והתכונה והפלספה. ויצטון גם ביפי כתבו בערבית
ובצחות לשונו.

והעיר קרדובה הייתה בימים ההם בירת התקמה ומרכז
המדע, ויתרועע שמואל הצעיר בתקרת מלמדים ומשוררים, וישכיל
מכל מלמדיו ורעיו.

בימי געוריו הייתה רוחו מלאה ששון חתיים, ויחבר שירי
אהבה ושירי זון מצנינים, וגם שירי בקרת מלאי חצי ההתול
השנונים.

בהיותו בְּבֵן עֶשְׂרִים שָׁנָה קָמוּ בְּקִרְדּוּבָה הַבִּירָה מְהוּמֹת
גְּדוּלוֹת, כִּי הִתְקוּמְמוּ הַבְּרָבְרִים עַל מַלְכָּה וַיְבִיאֹהָ בַּמָּצוֹר וַיִּכְבְּשׁוּהָ
וַיַּהַרְגוּ רַבִּים מִיּוֹשְׁבֵיהָ, וּשְׂאֵרֵיהֶם בָּרְחוּ אֶל אֲשֶׁר תִּשָּׂאֵם הָרֹחַ.
וְרַבִּי שְׁמוּאֵל הָיָה גַם הוּא בֵּין הַגּוֹלִים, וַיִּבְרַח גַּם הוּא אֶל מַלְכָּה
הַקְּרוּבָה לְנִרְנְדָה אֲשֶׁר בָּהּ מַלְכָּה חֲבוּסֵי הַבְּרָבְרִי.

וַיְהִי בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים לְשִׁבְתוֹ שָׁם וַיְחִי תַנִּי יָחַק וְצַעַר,
בְּפִתְחוֹ לֹו תְּנֹנֹת לְמַרְפְּלַת הַבְּשָׂמִים. אֵךְ הוּא יָדַע לְהִסְתַּפֵּק בְּמוֹעֵט
וַיִּמָּאֵם לְבַשָּׁשׁ כָּל-גִּדְבַת גְּדִיבִים, כְּמִשְׁפַּט הַמְּשׁוֹרְרִים בַּיָּמִים הָהֵם,
בְּאַמְרוֹ:

בַּעַת תִּדְּל רַכֵּב עַל גַּב אָרִי אֶל
מוֹזָגָה, וְאֵל תִּשְׂאֵל לְאִישִׁים.

וַיִּקַּר הַמַּקְרָה כִּי הִיָּתָה תְּנֹנֹתוֹ קְרוּבָה לְחֻצַּר אֶבְנֵי-אֶלְעָרִיף
סוֹפֵר הַמַּלְכָּה חֲבוּסֵי וַיִּזְעָצוּ. וַיְהִי בְּנִסְעֵי הַשָּׂר לְמַסְעָיו וּמִבּוֹא שְׂפִתָתוֹ
אֶל שְׁמוּאֵל וּמִבְקָשָׁהוּ לְכַתֵּב לָהּ מִכְתָּבִיהָ לְאֶדְוִיָּה. וַיְהִי בְּשׁוּבוֹ
וַיִּשְׂאֵלָנָה לְכַתֵּב מִכְתָּבִיהָ, כִּי הִתְפַּלֵּא לִיפִי כְּתֻבוֹ וּלְצַחֹת
לְשׁוֹנוֹ. וּמִנְדָּ-לוֹ כִּי הַבּוֹתֵב הוּא יְהוּדִי מְגוּלֵי קְרִדּוּבָה, וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא
לוֹ וַיְשִׁימָהוּ לְסוֹפְרוֹ, וַיְהִי לוֹ גַם לְיֹזֵעַז בְּכָל-אֲשֶׁר שָׂאֵל הַמַּלְכָּה
בְּעֻצָתוֹ. וַתְּהִי עֻצַּת שְׁמוּאֵל תְּמִיד כְּאֲשֶׁר יִשְׂאֵל אִישׁ בְּדַבֵּר הָאֱלֹהִים.

וַיְהִי בַּחֲלוֹת אֶבְנֵי-אֶלְעָרִיף וַיִּלָּךְ לְמוֹת, וַיָּבֹא הַמַּלְכָּה לְכַרְזוֹ
וַיִּצַּר לוֹ מְאֹד עַל אֲבָדוֹן יֹזֵעָז הַנְּאָמָן. וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶבְנֵי-אֶלְעָרִיף:
דַּע לָךְ, אֶדְוִי הַמַּלְכָּה, כִּי לֹא אָנֹכִי יַעֲצִימָהּ עַד כֹּה כִּי אִם שְׁמוּאֵל
הַיְהוּדִי סוֹפֵרִי וַיִּזְעָצֵי, וְעַתָּה אֵין טוֹב לָךְ מֵאֲשֶׁר לְקַחְתוֹ לָךְ לְיֹזֵעַז
תַּחֲתָי.

ויעש המלך כאשר אָמַר. ויבא את־שמואל אל גִּרְנָה בֵּית
מְשֻׁלֶּתוֹ, וַיְשִׁימֵהוּ לְסוּפְרוֹ וּלְיוֹעֲצוֹ, וְהוּא בֶן שְׁלֹשִׁים וְחֹמֶשׁ בָּעֵת
הַהִיא.

וַיְהִי שְׂמוּאֵל הָרֵאשׁוֹן בֵּיהוּדִים אֲשֶׁר הִגִּיעַ לְמִדְרַגָּה רָמָה כְּזֹאת
מִימֵי גְלוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַל אֶרְצוֹ. וַיְהִי שְׂמוֹ לְבָרְכָה וּלְתִהֲלָה לֹא רַק
בֵּין בְּנֵי עַמּוֹ, כִּי אִם גַּם בְּקֶרֶב הָעַרְבִים וּמִשׁוֹרְרֵיהֶם אֲשֶׁר שָׂרוּ
שִׁירֵי תִהֲלָתוֹ.

אֲדָּה גְדֻלָּתוֹ זֹאת וְאַהֲבַת מַלְכוּוֹ הַעֲצוּמָה אֵלָיו עוֹרְרָה אֶת־קַנְיַת
הַמְּשֻׁלָּמִים הַמְּקַנְיָאִים לְדָתָם, וּבִיחֻד בְּנֵי בְרִית חַבּוּסִים, וְהֵם הַמְּלֻךְ
זְהִיר מוֹשֵׁל אֶלְמַרְיָה וַיּוֹיְרוּ אֲבוֹ־עַבְסִים, וַיִּמְרְרוּהוּ וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו אֲנָרוֹת
שִׁשְׁנָה אֶל אֲדוֹנָיו, אֲבָל הַמְּלֻךְ יָדַע אֶת־עֲרֹךְ שְׂמוּאֵל לְמוֹצַת מְשֻׁלָּתוֹ
וְלֹא שָׁם לְבוֹ לְדַבְּרֵיהֶם, וַיֹּסֶף עוֹד וַיְחַזְּקֵהוּ בְּתֹאֵר „נְגִיד“, הוּא
הַנְּגִיד הָרֵאשׁוֹן בְּיִשְׂרָאֵל.

וַיְהִי הַנְּגִיד בְּחֻצֵר הַמַּלְכוּת עַד יוֹם מוֹת הַמְּלֻךְ חַבּוּסִים, וַיִּתְּהַלֵּךְ
אִתּוֹ בְּכָל־מַלְחָמוֹתָיו, וַיִּשְׁתַּתֵּף בְּכָל סַכְנוֹת מַעֲרֻכוֹתֵיהֶם, וּבְמוֹת חַבּוּסִים
הִקְיִמָּהוּ בְּנוֹ כְּדִים לְמִשְׁנֵה לֹו בְּזָכְרוֹ לֹו אֶת־עוֹנָתוֹ הַגְּדוּלָּה אֲשֶׁר
עָנָו לְעִלּוֹת לְמַלּוּכָה, לְמִרְזַת כָּל־מְאַמְצֵי הַבְּרָבָרִים וְגַם אֲחֵדִים
מִגְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיךְ אֶת אֲחִיו הַקָּטָן מִמֶּנּוּ, וַיֵּצֵא גַם אִתּוֹ בְּכָל־
מַלְחָמוֹתָיו, וְגַם בְּמַלְחָמָה אֲשֶׁר גָּלְחָם אִתּוֹ הַמְּלֻךְ זְהִיר וַיּוֹיְרוּ אֲבוֹ־
עַבְסִים בְּקַנְיַתָם בְּשְׂמוּאֵל וּבְשִׁנְאָתָם לוֹ, וַיִּשָּׂם נֶפֶשׁוֹ בְּכַפּוֹ בְּכָל־מַעֲרֻכוֹת
הַקָּרֵב, אֲדָּה הָאֵל אֲשֶׁר בּוֹ כִּטַּח חִלְצָהוּ תְּמִיד מִצָּרוֹתָיו.

אֲחֵרֵי מוֹת רַבּוֹ הָרַב חַנּוּךְ נִמְנָה הַנְּגִיד לְרֹאשׁ הָרַבָּנִים בְּכָל־
קְפָרָה, וַיָּרְבוּ הַפּוֹזְנִים אֵלָיו בְּשִׂאלוֹת דָּת וְדִין, וּבֵיתוֹ הָיָה בֵּית עַד

לחכמים. ובמים ההם והמציאת הדפוס טרם המציאה בעולם וישוב
הנגיד סופרים להעתיק ספרי המשנה והתלמוד בכתב ידם, ויתנם
במתנה לכל-הלומדים העניים בספרד ובבבל ובמצרים וביתר
הארצות. וגם לירושלים שילח ספרים וגם כסף רב לתמיכת
החכמים ותלמידיהם, ויהי גם מספיק שמן למאור בכל-בתי הכנסת
בירושלים.

ובכל-מארע חשוב בחייו עורר בת-שירתו ויחבר שירים
מציגים בנעמם ובקלותם ובקצב תלתיים ובחליפות משקליהם
ובשפעת הדפויים המקוריים אשר בהם עלה על כל-יתר גדולי
משוררינו. שירי הנין אשר חבר הם כאבני גור מתגוססות
במשבצת השירה העברית הספרדית, ובשירי המלחמות אשר הוא
היה היהודי היחיד להשתתף בהן בפעל אין דומה לו בכל-
המשוררים העברים מימי שירת דבורה לפנים. הוא היה המשורר
האמתי הראשון במשוררי ספרד, ורק אחריו באה השלישיה
למשוררי ספרד, בן-גבירול, בן-ענרא (משה), והלוי, אשר לה נתן
במר המלוכה במקשלת השירה העברית הספרדית.

את-שירותיו הגדולות אשר בהן שפד לבבו בצר לו במערכות
הקרב או בנסיעתו בים, ובהן הרבה להלל את אלהי ישעו, קרא
בשם „בן-תהלים“, ואת המשלים הרבים אשר חבר, פרי נסיונותיו
הרבים בחיים, קרא בשם „בן-משלי“; ואת שירי מוסרו והתבוננותו
העמקה בעולם ובתופעות החיים השונות, קרא בשם „בן-קהלת“.
ויחלף שירים רבים עם משוררי זמנו, ויתמדך רבים מהם בהזנו.
וגדולי משוררי דורו, ביזם בן-חסדאי וגאון השירה בן-גבירול,

שָׂרוּ שִׁירֵי יְדִידוּתוֹ וְתִהְלְתוּ וַיְרוּמְמוּ עָרְפוֹ לְמַעַלְהָ רֹאשׁ, וּבֶן-גְּבִירֹול
קָרָא אֵלָיו בְּהַתְּלַהֲבוֹתָו:

אִם עָמְדוּ שָׂרִים בְּמִשְׁמַרְתָּם

הֵיוּ נְגִידֵיהֶם סְגָנֵיהֶ.

גַּם בְּדַקְדוּק הַלְשׁוֹן הָעֵבְרִית גָּבַר מְאֹד וַיִּכְתַּב מִחֲבָרוֹת רַבּוֹת
בְּגִיטָה הַמְדַקְדָּק הַגָּדוֹל בְּיָמָיו רַבִּי יוֹנָה אֲבוֹ-גִ'נָח, וּבָהֶן הֵגוּ עַל
דַּעוֹת רַבּוֹ רַבִּי יְהוֹנָה חֵיוֹג', וְתֵהִי גַם מִלְחַמַת הַסּוֹפְרִים הַזֹּאת
לְבָרְכָה רַבָּה לְהַתְּפַתְחוֹת הַדַּקְדוּק הָעֵבְרִי.

וּבְשִׁבְתוֹ בְּחֻצְרוֹת הַמְּלָכִים יָדַע אִיךָ לְהַתְּהַלֵּךְ עִם הַשָּׂרִים
וְהַחֲרִים, לְבָלִי עוֹרֵר קִנְיָתָם וְלִרְכֹּשׁ לְבָבָם לְאַהֲבָתוֹ וּלְהוֹקֶרֶת רֵיחַ
גְּדִיבָתוֹ. וְסִפֵּר וַיְסַפְּרוּ כִּי הִלֵּךְ פַּעַם עִם מַלְכוֹ בְּרַחוּב, וַיֵּצֵא אַחַד
הַמְּשַׁלְמִים הַסְּנָאִים וַיְחַרְפֵּהוּ וַיַּגְדִּפֵּהוּ, וַיַּחַר אַף הַמֶּלֶךְ בּוֹ וַיֹּאמֶר
אֵל שְׂמוּאֵל: כָּרַת תְּכַרַת אֶת לְשׁוֹן הָאִישׁ הַזֶּה. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל:
כְּדַבְּרֶיךָ, אֲדוּנִי הַמֶּלֶךְ. וַיְהִי כְּשׁוּבוֹ אֵל בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו בְּסֶף רַב
לְמַתָּנָה. וַיְהִי בַעֲבֹר שְׂמוּאֵל עִם מַלְכוֹ בְּרַחוּב בַּפַּעַם הַשְּׁנֵי, וַיֵּצֵא
הָאִישׁ הַהוּא וַיִּשְׁבַּח אֶת שְׂמוּאֵל וַיִּמְלֵא פִּיו תְּהִלָּתוֹ. וַיֹּאמֶר אֵלָיו
הַמֶּלֶךְ: הֵן אָמַרְתִּי לָךְ כִּי עָלֶיךָ לְכַרַת אֶת לְשׁוֹנִי! וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל:
הֲלֹא הִנֵּה רֹאֵה, אֲדוּנִי, כִּי כָרַתִּי בְּמַתָּנִי אֶת-לְשׁוֹנִי הַמְּגַדֶּפֶת
וְלְשׁוֹן אַחֲרַת שְׁמַתִּי בְּפִיו תַּחֲתָנָה.

וַיֵּאָרֶךְ שְׂמוּאֵל יָמִים רַבִּים בְּנְגִידוּתוֹ וּבְשִׁבְתוֹ בְּחֻצְרוֹת הַמְּלָכִים
בְּגִדְלָה וּבְכַבּוֹד מְשֻׁךְ חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְתַמְלֵאנָה לוֹ שְׁלֹשׁ וּשְׁשִׁים
שָׁנָה וַיָּמָת שִׁבְעַת מַעֲלָלִים וַרְוָה מִהַלְלִים.

משקל השיר הספרדי

השיר הספרדי נחלק ל"בתים", זאת אומרת לשורות
שלמות שבכל אחת מהן שני חצאים או "צלעות",
הצלע הראשונה נקראת "דלת" והשניה "סוגר".
כל צלע נחלקת ל"עמודים" בעלי שלש הברות
או שתיים.

כל הברה היא או "תנועה" או "יתר", ה"תנועה"
היא הברה שאין בראשה שוא (נע) או חטף או נו
חבור בשורוק לפני אותיות בומ"פ בשהן בתנועה, כגון:

אם הֶחֱ—רֶשֶׁת—אֶת—הַיָּם—כֻל

ד—בֵּר אֶת—הַיָּם—רֶשֶׁת.

וה"יתר" היא הברה שיש בראשה או שוא (נע) או
חטף או נו חבור בשורוק לפני אותיות בומ"פ שהן
בתנועה, כגון:

בְּנֵי אֲנָשׁ וּמִשׁ—פָּסָם.

סמן - מעל לאות הוא לתנועה, וסמן ֹ - הוא ליתר, כְּלוּמָר, לְשׂוּא וְתִבְרִיו (ֹ) וְלִתְנוּעָה שְׂאֲתֵרִיהֶם (-).
 סמן זֶה יֵבָא בְּסוּף הַעֲמוּדִים, כְּגוֹן בְּדִלְתָא שֶׁל
 הַבַּיִת הַרְאֵשׁוֹן בְּשׂוּר הַרְאֵשׁוֹן הַבָּא שֶׁהוּא מְרַבֵּב
 מַעֲמוּדִים שֶׁל יֵתֵד וְשֵׁתִי תְנוּעוֹת, יֵתֵד וְשֵׁתִי תְנוּעוֹת,
 יֵתֵד וְתְנוּעָה בְּכָל-צֶלַע:

אֵלֶּזֶה עוֹ' — וְאֵל קְמָזָא' — וְנִזְרָא'

שִׁירָה * : אֵלֹהֵ עוֹ

א אֵלֹהֵ עוֹ וְאֵל קִנּוּא וְנִזְרָא!

מְרוֹמָם אֶתְּ עָלֵי כָל־שִׁיר וְשִׁירָה.

ב לְמַעַן פִּי פַעֲלִיק מְרוֹמִים

וַיּוֹם תִּגְאָל — גְּאֻלְתְּךָ בְּהִירָה

א. אֶתְּ הָאֵל הַחֹזֵק וְהַמְּקַנָּא לְאַהֲבִיקָה וְהַכֹּל יִרְאִים מִפְּנֵיהֶ, —
אֶתְּ רָם מִכָּל־תְּהִלָּה שִׁיְהִלְלוּךָ בְּשִׁירִים. ב. יַעַן פִּי מַעֲשִׂיהֶ רָמִים
וְאִם תִּהְיֶה גִּזְאֵל אִו גְּאֻלְתְּךָ הִיא בְּרוּחַ וּנְדָאִית.

מלים ומבטאים

א. אֵלֹהֵ עוֹ, אֵל שֶׁל חֹזֵק וּנְבוּנָה. קִנּוּא = קִנָּא. "שִׁיר וְשִׁירָה",
"שִׁיר" הוּא כָל־חִבּוּר פִּיזוּטִי בְּמִשְׁקַל, וְלִפְעָמִים גַּם בְּחִרוֹז, וְ"שִׁירָה"
הִיא שִׁיר גְּדוּל הַמְּדַבֵּר עַל עֲנָנִים אֲחֵד וּמִתְאַרְהוּ בְּאַרְבֶּה וּבְהִתְפַּעֲלוֹת,
כְּמוֹ: שִׁירַת־הַיָּם, שִׁירַת־דְּבוּרָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וּבְמִלָּה זוֹ (שִׁירָה),
הַקָּאָה בְּבֵית הָרֵאשׁוֹן, רָמַז לְשֵׁם שִׁירוֹ וְהַ שֶׁקָּרָא לוֹ בְּשֵׁם מְיֻחָד
"שִׁירָה". ב. לְמַעַן, — הַמְּשׁוֹרְרִים הַסְּפָרָדִים מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּמִלָּה זוֹ
בְּהִזְרָאת "יַעַן, יַעַן פִּי". מְרוֹמִים, בְּהִזְרָאת: רָמִים.

צורות פיוטיות

בְּכֹל חֲמִשָּׁת הַבָּתִּים הָרֵאשׁוֹנִים כָּל־עַמּוּד שֶׁל צֶלַע הַבַּיִת גּוֹמֵר
בְּסוּף מִלָּה וְאֵינְנוּ נִגְמַר בְּתוֹךְ חֶלֶק שֶׁל מִלָּה, כְּזֶה:
אֵלֹהֵ עוֹ — וְאֵל קִנּוּא — וְנִזְרָא
מְרוֹמָם אֶתְּ — עָלֵי כָל־שִׁיר — וְשִׁירָה.

* רְאֵה עַמּוּד 61, הַעֲרָה 1.

- ג. והטובה אשר לי אל עשיתה
 עלי כל טוב שמעתיהו יתרה
 ד. ואומר לי ביזם צרה: תכי עד
 עבר ועם — עניתיו: צור לצרה!
 ה. ואומר לי: הלא תירא? — עניתיו
 בתמהון: אדני לי — ואירא?!

ג. טובתה שהיטבת אתי יתרה על כל-הטובות ששמעתי
 שבאו על מי שהוא. ה. יש מצעני להתחבא ביזם צרה, אך אנכי
 עניתיה הן יש לי הצור (האל) כנגד הצרה הבאה עלי, והוא
 יחלצני ממנה. ה. (בסוף): אחרי שהאל בעוניי ה'יש עוד מקום
 לפחד?

צורות פיוטיות

וזה נחשב להצלחת המשורר ויוצא על פי לב ברגעי
 התפעלותו, והוא יפה לקריאה ריתמית. וכוזה הצלית הנגיד בחלק
 הגדול משיריו.

וכן נמצא כמעט בכל-אחד מחמשת הבתים הראשונים תורה
 של מלה, הגחשבת גם כן לקשוט פיוטי: מרזום — מרזום, שיר —
 שירה, תגאל — גאלתה, והטובה — טוב, צרה — לצרה, תירא —
 ואירא.

א. בבית הראשון בראשיתו הוא משתמש בבר במלים:
 עו, קנאו, ונדוא, הסביעות יפה את תכן שירת הגבורה.
 ה. צור לצרה! לשון נזפל על לשון. ויפה ונמרץ הוא מבטא
 קצר זה, וכן הטבטא הבא בתמיהה מתפעלת בסוף בית ה':
 אדני לי — ואירא?!

ו ואיכה לא אספר מעשי אל
ולי פה, ואני בעל אמירה?

* * *

- ז בַּעַת רְאֵה אָנֹכִי שׁוֹכֵן לְחוּף יָם
וּמִשְׁגָּהוּ בָּנוּ עֵבֶס מְקַרָּא —
ח כְּבוֹדִי אֶת פָּנַי מִלְּפָנַי, וְכִי כָל־
דְּבַר מַלְכוּת וְעֵצָה בִּי גְזוּרָה
ט וְכָל־מַלְכָּה גְמוּזָה וְאֲשֶׁר לֹא
גְמַרְתִּיהָ אֲנִי אֵינָהּ גְמוּזָה —
י חֲמֻדוֹנִי עָלַי הוֹדִי וּבִקְשׁוּ
לְהַרְפְּנִי בַיָּדִים מִהֲרָה

ז. בְּכַנּוּי אָנֹכִי (רָמַז לְעַמְלָק) הוּא סִבְּגָה אֶת זְהַרְךָ מִתְּנַגְדּוֹ.
(הַסּוּגָר): מִשְׁגָּהוּ הַמְקַרָּא בְּשֵׁם בֶּן־עֵבֶס. ז—י.א. בְּשִׂרְאָה זְהַרְךָ
וּמִשְׁגָּהוּ כְּבוֹדִי אֲצֵל מִלְּפָנַי, וְכִי אֲנִי הוּא הַפְּחָלִים בְּכָל־דְּבָרִי, וְכָל־
זְמַן שֶׁאֲנִי לֹא הִתְלַטַּתִּי דְּבַר אֵינְנִי מְחַלֵּם, קָנְאוּ בִּי עַל גְּדֻלְתִּי
וְחִפְצִי לְהַפְּיִלְנִי, וְאָמְרוּ: אֵיךְ אֲפֹשֶׁר שָׁבֹן עִם זֶר (יְהוּדִי) תִּהְיֶה

מלים ומבטאים

ו. בַּעַל אֲמִירָה, אִישׁ הַיְכוֹל לְדַבֵּר וּלְסַפֵּר. ה. גְּזוּרָה, קִצְרֵת
וְחֻקְלָטָה. י. חֲמֻדוֹנִי, — בְּשִׂרְשׁ „חֲמֻד“ מִשְׁתַּמְשֵׁים הַמְשׁוֹרְרִים
הַסְּפָרָדִים לְהוֹרָאת „קָנְאוּ“.

צורות פיוטיות

י—י.א. הוֹדִי — לְהַרְפְּנִי, לְעֵם זֶר — עִם זֶה, שׁוּנֵי צִלְצוּל.

יא ואָמרו: אַיך תְּהִי מַעֲלָה לְעַם זֶר
 עָלַי עִם זֶה וּמַמְשָׁלָה אֲשׁוּרָה?
 יב וּמַשְׁנֶה זֶה יְדַבֵּר בִּי גְדוּלוֹת
 וְרַעוֹת מִבְּלֵי חַתָּה וּמוֹרָא
 יג וְחִבֵּר אֶת כְּזָבִיו הַעֲצוּמִים
 וְהַרְבִּים — בְּאַגְרַת חֲקוּרָה
 יד וּפָזַר בַּמְדִּינֹת אֲנָרוֹתָיו
 לְשׁוֹזֹת זֹאת בְּפִי עִמּוֹ סְדוּרָה
 טו וְלֹא הָאֲזִין אֲדוּנִי אֶל הַדְּבָרִיו
 וְלֹא שֵׁת לֵב לְדַעְתּוֹ הַחֲסֵרֶת.
 מז וְאוֹלָם — מֵת אֲלֵי יָמִים מְעַטִּים
 בְּיוֹם עֵבְרָה, בְּיוֹם צָרָה עֲכוּרָה

לו מַעֲלָה רָמָה עָלֵינוּ וְשִׁלְמוֹן מִבְּסֶס? יב—יר. וְהַמַּשְׁנֶה הַזֶּה
 דַּבֵּר בִּי סָרָה מִבְּלֵי פֶחַד, וְכָל-כְּזָבִיו כָּלֵל בְּאַגְרַת בְּזוּיָה (בְּצוּרֶת
 שִׁיר) אֲשֶׁר הִפְיָצָה בְּאַרְצוֹת, לְמַעַן יִשְׁמַנָּה בְּפִי הָעַם לְעוֹרֵר רִגְשֵׁי
 קִנְיָתוֹ. טז. אֲבָל אֲדוּנִי מֵת אַחֲרַי זְמַן קָצֵר, וְהַיּוֹם הַזֶּה הוּא הַיּוֹם לִי

מלים ומבטאים

יא. אֲשׁוּרָה, מִקְנִימַת (הַזְרָאָה תִּלְמוּדִית לְשֵׁרֵשׁ זֶה). יג. חֲקוּרָה,
 בְּזוּיָה; מֵהוֹרָאת שֵׁרֵשׁ זֶה בְּעֵרְבִית. וְנִמְצְאת גַּם בְּמִשְׁלֵי (כִּיֵּת, י"א):
 וְדַל מִבְּיוֹן וְחֲקָרְנוֹ. טז. עֲכוּרָה, לֹא צְלוּלָה, חֲשֵׁבָה.

צורות פיוטיות

טז. בְּיוֹם — בְּיוֹם, חֲזוּרוֹת.

יז וְאֵן שְׁלַח מְשֻׁנְאֵי זֶה אֲשֶׁר שָׁשׁ
 לְאִירֵי אֵל מִיַּדְעֵי בְשׁוֹרָה:
 יח כָּבֵד בָּא יוֹם אֲשֶׁר מְאֵן אֶמְנָה
 תְּבוֹאָתוֹ, וְסָרָה הַמְּגוֹרָה
 יט וְאָבֵד בְּאָבֵד מְלִכּוֹ שְׁמוּאֵל
 וְתוֹמְלָהּ כָּבֵד אֲזֵלָה וְסָרָה.
 כ וְחָרָה לִי, וְחָרָה לְאֵלֵהִים,
 וְאִפּוֹ בּוֹ כְּאֵשׁ גִּשְׁקָה וְחָרָה.
 כא אֲזֵי עָמַד כְּפִיר עַמִּים וְעָצַר
 בְּעַמּוֹ אֲחֵרֵי אָבִיו עֲצָרָה
 כב וְכָתַב צוֹרְרֵי אֱלֹוֹ בְּגִחֶץ
 בְּתַב חֶזֶק וְרַם מֵאִין פְּצִירָה

ליום פעם האל עלי ויום צרה חשכה. יח. בא תיום שקניתי
 לבואו מלפני זמן רב, וסר כל־פחד. יט. ימכיןן שאבד מלכו של
 שמואל אבד גם הוא בעצמו.

מלים ומבטאים

יח. תבואתו, בזאו. כ. נשקה, בערה. חרה, שרפה.
 כא. כפיר עמים, בן־המלך תבוס (שהיה כארי), הוא קדים. עצר
 עצרה, שלם שלמון. כב. בנחץ, במהירות. מאין פצירה, מבלי

צורות פיוטיות

כ. וְחָרָה — וְחָרָה — וְחָרָה, חֲזָרוֹת. וְחָרָה — וְחָרָה, בְּרֵאשׁ
 הַבַּיִת וּבְסוּפוֹ: צְמוּד שְׁלָם (מִלָּה דוּמָה לְגַמְרֵי לְרַעוּתָהּ וְשׁוֹנָה בְּהוֹרָאתָהּ).

כג. וְשָׁלַח לוֹ: הַתְּדַע בִּי שְׂמוּאֵל
 לְחִיזוֹתוֹ בְּדַתְנוּ עֲבָרָה?
 כד. וְאִין שְׁלוֹם וְאִין הַשְּׁקֵט — וְנִפְּשׁ
 יְהוּדֵי זֶה בְּתוֹךְ גּוֹפּוֹ נְצוּרָה
 כה. שְׁלַח אוֹתוֹ וַיְסוּרוּ מְדִינִים
 וּמְדִינִים, וְקַח עָלָיו פְּשָׁרָה
 כו. וְאִם אֵין — דְּעָה כִּי הַמְּלָכִים
 עָלַי מְלַחֲמִתְךָ קָשְׁרוּ קְשִׁירָה.
 כז. וְכֹה הִשִּׁיב בְּסִפְרוֹ: אִם אֲמַלֵּא
 שְׁאֵלְתְּךָ תְּבוֹאֲנֵי מֵאֶרֶץ
 כח. וְאִם אֲמַסֵּר בְּיַד צָרִי מִשְׁרָתִי
 תְּהִי נִפְשִׁי בְּיַד צָרִי מִסוּרָה,

כג. שְׁלַח לְהַגִּיד לוֹ: הַתְּדַע בִּי לְפִי חֶק דְּתַנּוּ אָסוּר לְהַשְׁאִיר
 אֶת שְׂמוּאֵל בְּחַיִּים? כד. וְכָל־זֶמֶן שִׁיְהוּדֵי זֶה חַי לֹא יִהְיֶה שְׁלוֹם
 בְּאֶרֶץ. כה. פֶּטֶר אוֹתוֹ מִמִּשְׁרָתוֹ וַיַּחְדֵּל רִיב. כז. הִשִּׁיב, מוֹסֵב
 עַל בְּרִים מְלָכֵי שְׁל הַגְּנִיד.

מלים ומבטאים

בְּקִשָּׁה בִּי אִם בְּעִזּוֹת. כה. מְדִינִים וּמְדִינִים, מְרִיבוֹת.

צורות פיוטיות

כח. אֲמַסֵּר בְּיַד צָרִי — בְּיַד צָרִי מִסוּרָה, חֲנֻרָה.

כט לזאת קצף משנאי זה ואחו
 בשטנתו והרע לו ותרה
 ל ולא נח עד אשר אסף חיליו
 עמלק ואדום ובני קטורה.
 לא ויעץ הוא, ויעץ אל, וקמה
 עצת האל אשר אין לה הפרה
 לב וקם תצר, וקם תצור לנגדו,
 ואיך תקום בקום צור תיצירה?

כט. אחו בשטנתו, החזיק בה ולא הרפה ממנה. והיה
 רע לו ותרה אפו. לב. ובשעה שהאל קם איך תוכל לקום בנגדו
 תיצירה שהיא אף מעשה ידיו?

מלים ומבטאים

ל. עמלק, בניו לבני עמו של זהר אשר בנהו למעלה
 (בית זי) בשם אנג. ארזם, בניו לנוצרים. בני-קטורה, בניו
 לערבים בני ישמעאל בנהגה, על פי הדרשה של ר' יהודה
 (בראשית רבה, פרשה ס"ב) כי קטורה היא הגר.

צורות פיוטיות

לב. וקם תצר -- וקם תצור. תגיר מרבה להשתמש בצורה
 זו המביעה בקצור ובאפן גמרץ את התפקים שבדבר. וכן לעיל
 (בית כ'): ותרה לי -- ותרה לאלהים; ובבית הקודם (לא): ויעץ
 הוא -- ויעץ אל. ונפה פה סדור המאמר; ואיך תקום בקום
 תצור -- תיצירה? תצר -- תצור, תצור -- תיצירה, לשון גופל על
 לשון. בבתים לא, לב, לג, לו, ישגן תורות רבות.

לנ ועמדו התילות מערכה
 לעמת מערכת צר בשורה
 לד אנשים יחשבון יום אף ומה
 וקנאה את בכור־מות בכורה.
 לה ונדה האדמה מיסודה
 ונהפכה כמהפכת עמורה
 לו והיום יום ערפל וחשכה
 והשמש, כמו לבי, שחורה
 לו וקול המון בקול שדי, בקול ים
 ומשבריו בעת יסער סעירה.

לד. אנשים אשר ביזם בעסם וקנאתם נחשב להם המנות
 לדבר יקר כמשפט הבכורה, והם מבקרים את המנות על חיייהם.
 לו. השמש קררה ושתרה והיתה אז כמו לבי שהיה גם הוא קרר
 באותה שעה.

מלים ומבטאים

לד. בכור מנות, המנות המבכר ומקדים לבוא לפני ומנו.
 לו. סעירה, סער.

צורות פיוטיות

לד. בכור — בכורה, לשון נזפל על לשון. לו. בתוך
 הציור המפרט של מראה שעת המלחמה סר המשורר מענינו,
 ובשתי מלים, כאלו דרך אנב, הוא מתאר את מצב רוחו בעת
 ההיא.

לח לאל משפיל ומפיל כל-מעול
 בגומצו אשר חפר וכרה —
 למ אני אמר: למענה היה לי
 לצור מעון וחומת אש בצורה
 מ וקאווב — תשלח בו חרונה
 ויאכלמו כמו קש יום סערה
 מא עשה להם כסיסרא, ועשה לי
 כמעשיה לברק עם הבורה
 מב ברק ברק אלהי והפיצם
 גער בהם ויאברו מגערה
 מג ואל תזכר עונותי, זכר-לי
 זכות יצחק ואברהם ושרה!

מב. מגערה, מפני גערה.

מלים ומבטאים

לח. בגומצו, בשוחתו אשר חפר. למ. לצור מעון, למעון
 חוק בצור.

צורות פיוטיות

לח. משפיל ומפיל, צמוד בתוך אות. למ. למענה — מעון,
 לשון גזפל על לשון. מא—מב. אחרי השתמשו במלת "ברק"
 בבית מ"א בתור שם עצם פרטי הוא משתמש בו שנית בבית מ"ב
 בתור שם עצם פללי ברך צמוד שלם. מג. ואל תזכר עונותי,
 זכר לי זכות, וכי; זה על דרך "השליה ותייוב" שמדרכי המליצה.

מד ואבי יעקב! הפיל תחנה
 ובן-עמרם! עמד-לי במרובה
 מה וכל-שוכן במכפלה — התשכב
 ביום בזה? עלו מן המערה!
 מו והתלו בכסא אל וקראו
 לאל רחום ואמרו לו במקרה.
 מו ואם יאמר: עלי מה-זה, ידידי?
 ענוהו: קום והקיצה ועזרה!
 מה ואם נא לא תרחם את שמואל
 צעירך, אן ישועתה ברובה?
 מט ואם היזם לעבדך לא תקנא —
 הו תורה? ואם זה הוא שכרה?

מד. עמד-לי במרובה, קום להגן עלי בשעת הצרה. מה. וכל-
 שוכן במכפלה, וכלכם אתם הקבורים במקרת המכפלה. מה. מלת
 "נא" קומרת, ובאה רק להשלמת המשקל. אן ישועתה ברובה?
 איה ישועתך הודאית? מט. הסוגר לקיחת מהמאמר התלמודי: זו
 תורה וזו שכרה? (ברכות ס"א).

מלים ומבטאים

מד. במרובה, בשעת הצרה המקרה. מו. והתלו, האתו
 ואל תרפו, ואמרו, הכונה: התפללו. במקרה, במקריות, בגפש
 קרה.

ג ואמרו לו: אלהים! קום בחמה,
 בער בהם ויכלו בבערה
 נא פתח הלתות ישועתך לעבדך
 במקום צר וכל־דלת סגורה
 נב הִפֶּךָ חַרְבָּם אֵלַי לָבָם, וְקוּם בָּם
 ואל אתם, ושית קשתם שבוֹנה.
 נג ומִלְאָכִים — גָּשׁוּ הַלְחֵמוּ בָּם
 וכוכבים ושמש המאירה
 נד ויאמרו מקהלות עמים עצומים:
 מִבְּקֵשׁ יֵשׁ לְעַנּוֹי שָׁה פִּזְוִיָּה!

נ. בער בהם, הצת אש בהם ויכלו בשרפה. נא. בקיזת עבדך
 (תמְשֹׁרֵר) בְּצָרָה, וּבְשָׁעָה שְׁבֵל הַשְּׁעָרִים סְגוּרִים וְאִין מוֹצֵא לוֹ,
 פֶּתַח אֶתָּה הָאֵל שְׁעָרַי יִשְׁוּעָתְךָ לוֹ. נב. וְקוּם בָּם, קוּם בְּגִגְדֶּם
 וְאֵל תִּהְיֶה לְצַדִּים. נג. אֶתֶם מִלְאָכֵי הַשָּׁמַיִם, וְהַשֶּׁמֶשׁ וְהַכּוֹכָבִים,
 קוּמוּ הַלְחֵמוּ בְּאוֹיְבָי. נד. גִּדְעוּ הַגּוֹיִם וַיֹּאמְרוּ: אָבֵן יֵשׁ דּוֹרֵשׁ
 מִשְׁפַּט הָעַנּוּיִם שְׁבִי־שְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בָּשָׂה פִּזְוִיָּה בְּכָל הָאֲרָצוֹת.

צורות פיוטיות

נב. הַבַּיִת גִּחְלַק לַחֲלָקִים קַטְנִים בְּעַלֵּי חַרוֹן מִיָּחַד בְּסוֹפָם
 (חַרוֹן פְּנִימִי):

הִפֶּךָ חַרְבָּם אֵלַי לָבָם וְקוּם בָּם
 ואל אתם, ושית קשתם...
 וסופי העמודים הם בסופי המלים.

נה ואל שִׁמַע תִּפְלְתִי בְקִרְאִי
 כִּמוֹ חוֹלָה, בְּמִבְיַרְהָ מִצְרָה
 נו וְנִשְׁף בָּם כִּיּוֹם יַם־סוּף, וְסָפוּ
 בְּסוּפְתוֹ, וְהִרְאָם הַגְּבוּרָה
 נו וְרֵאשֵׁי הַגְּבִירִים בְּאֲדָמָה
 תְּאֲנִים נִמְכְּרוּ אֵלַי בְּגִרָה
 נח וְהַשָּׂרִים בְּמַפְלְתָם נִפְוֹחִים
 כִּמוֹ נֹאדוֹת, כִּמוֹ אִשָּׁה עֲבוּרָה
 נט וְשָׁכְבוּ שָׁם עֲבָדִים עַל אֲדוֹנִים
 וּמְכִים עִם מְלָכִים, אִין בְּרָרָה

נה. בקראי אל האל כאשה היוצרת בפעם הראשונה בתורה וצירים וקבלים יאחזקה. נו. האל נשף גם ברוח סערתו כאשר עשה ביום עבר ישראל את ים־סוף (נשפת ברוחה כסמו ים — שמות ט"ו, י'), והם פלו ברוחו זאת. נז. הוא קהתל גם ואומר כי ראשי השרים משלכים על הארץ, וכאלו הם תאנים ה מקרות במחיר אלף בעד גרה אחת.

מלים ומבטאים

נה. חולה, יוצרת. מבבירה, יוצרת בכור. מצרה, סובלת צירים ומכאזבים. נח. עבורה, מעברת, הרה. נט. מכים, נלים, שפלי רוח. אין בררה, מערקבים יחד מפלי בררת פל־סוג לברו.

צורות פיוטיות

נו. ים סוף — וספו — בסופתו, לשון נזפל על לשון.

ס והיו עם אָנָּג מְלָכִים בְּדָמִן
 בְּתוֹךְ שָׂדֶה וְאִין לְהֵם קְבוּרָה,
 סא וְאַחַד מִן רִבְבָּה נִשְׁאָרוּ בָּם
 בְּעוֹלָלוֹת בְּכָרֵם יוֹם בְּצִירָה
 סב עֲזוּבָנוּם בְּעֶרְבָה לְצַבּוּעִים
 וְתַנְיָנִים וְנֹמֵר וְחֹזִירָה
 סג וְהַנְּחָנוּם מִסְּבִים עַל אֲבָנִים
 וְנִשְׁעָנִים עַלִי סִילוֹן וְסִירָה
 סד וְנִתְּנוּ בְּשֶׁרֶם שִׁי לְעֵיט
 וְשִׁמְנוֹם לְאָרִי וְזֹאב תְּשׁוּרָה

סנ. הוא ממשיך להתל בם ואומר: עזובנום מסבים, אכל לא
 על משות רכות כי אם על אבנים, והם נשענים ותמוכים, אכל
 לא על משות כי אם על קוצים.

מלים ומבטאים
 סג. סלון וסירה, ששות מיני קוצים.

צורות פיוטיות

בָּבְתִים מִן סִיג עַד סִיָּה יִשְׁנֹו לְצֶרֶךְ תֵּהֱתוּל תֵּשְׁמוּשׁ בְּדָרְךְ
 „הַהֲנַחְמוֹת“, וְזֹאת אוֹמְרָת, שֶׁהַמְשׁוּרֵר מִן־כִּיר מִבְּטָאִים הַנְּרָאִים כְּאֵלוּ
 בְּנִנְתָּם לְטוֹב, וְתִכְף לְאַחַר זֶה הוּא מִמְשִׁיךְ בְּמִלִּים הַמְהַפְכוֹת כָּל
 הַכְּנָה מְטוֹב לְרַע, כְּגוֹן: וְהַנְּחָנוּם מִסְּבִים... וְנִשְׁעָנִים... סְרוּחִים,
 מִבְּטָאִים הַמּוֹרִים עַל מַצֵּב שֶׁל שְׁלוֹה וְנַחַת וּפְנוּק, וְתִכְף בָּאוֹת
 הַמִּלִּים: עַל אֲבָנִים... עַלִי סִילוֹן וְסִירָה... וְהַמְהַפְכוֹת כָּל הַמַּצֵּב לְרַעָה.

סה והשבענום בדם, לא דם טרפה,
 ובשר רב — ולא מתוך קערה.
 סו עליהם יבביון גיגי יענים
 ותרקד בת שעירה הצעירה
 סו ויכרו על לחומימו כפירים
 ותגית לגוריה כפירה.

סה. השבענו את-החיות הטורפות, אכל לא בדם גופים
 שטרפו אותם כי אם בדם חללים; ונתנו להן בשר רב, אכל לא
 מתוך קערה, כי אם בשר הנבלות המשלכות על פגי הארץ.
 סו. גגי היענים אשר קולם ירמה תמיד לקול בכי ומספר יבבו
 עליהם, ובגי השעירים הצעירים ירקרו שם את דקודי המקוננות.
 סז. הכפירים יתקצו לעשות להם כרה וסעדה מבשרם, והכפירה
 האם תאכל מבשרם לשבעה ותגית עזר לגוריה. וכל-הבתים
 האחרונים האלה אמורים בהתול על האזיבים, שהוא ראיה
 במפלתם.

מלים ומבטאים

סו. גיגי, בגי. שעירה, יחיד מהשם שעירים, והם השדים
 שהם בצורת שעירי צאן. סז. יכרו, יערכו כרה. לחומימו,
 בשרם.

צורות פיוטיות

כמעט בכל הבתים מן סיג ער סוף השיר באים סופי העמורים
 בסופי המלים.

סח ולכדנו מדינותם וארצם
 וקרקרנו בנקם קיר וטירה
 סט ותורנו ולא נפקד אנוש מן
 חברינו ולא נבצר בצירה
 ע ושקטתי ונחתי ממשנאי
 ונכפרתי והוספתי שירה.

* * *

עא לאל הנדיל עשה — שירה אנדל
 תהי על כל-בנות השיר לשרה

ע. אחרי הנצחון לא רק שרוח לי מאויבי פי אם גם גדל
 כבודי עוד יותר מלפנים ושלמוני רב יותר. עא. בתור תודה
 לאל אשר הנדיל לעשות עמדי חברתי שירה גדולה ויקרה שתהיה
 לגבירה על כל-השירים האחרים.

מלים ומבטאים

סח. קרקרנו, ערערנו וקררנו. קיר וטירה, חומות עריהם.
 סט. אנוש, בהוראת איש. ולא נבצר בצירה, לא חסר דבר.

צורות פיוטיות

סח. קרקרנו — קיר, לשון נזפל על לשון הנמצא בבר
 בישעה כ"ב, ה'. עא. הנדיל — אנדל, חזרה. שירה — שרה,
 לשון נזפל על לשון.

עב במדברים כספירים ארוגה
ושיתים מן בלחים תפורה
ענ ממלאים בתמים בתרויה
וכזמירות תהלים בספירה.

עב. השירה מתארה בשמלה יפה שהיא ארוגה במלים
ודברים הנוצצים כספירים, ותפורה במבטאים שהם כאבני הבלת.
ענ. השירה ממלאה אבנים טובות כחשן האורים והתמים,
והיא כתובה בתים שהם פתוחים בתכשיט, ומספר בתיה
(בשלמותה) הוא כמספר מזמרי ספר תהלים.

מלים ומבטאים

עב. מדברים, דברים. שיתים, רבוי מ"שית", רבוע.
ענ. תרויה, שימת תרומים או אבנים טובות נקובות על חוט
בסדר להיזת לתכשיט בצורת מתלנת. ואת השיר רפו המשוחררים
לענק המקבר מבתי השיר שהם פתוחים.

צורות פיוטיות

עב. במדברים — כספירים; שיתים — בלחים, תרומים
בתוך הבית.

תְּהֵאֵלֶּה* : הֵלִי תַעֲשׂ

- א הֵלִי תַעֲשׂ בְּכָל-שָׁנָה פְּעָלִים
בְּפַעֲלָהּ לְאַבּוֹת וְאַצִּילִים
ב וְלִי תִשְׁחַט פְּפִירִים בְּצִפִּירִים
וְלִי תִנְבַח שְׁחָלִים בְּרַחֲלִים
ג הִכָּל שָׁנָה אָנִי עוֹבֵר בְּלִבִּי
וְיִהְיֶה לְמַסְלוּלִים סְלוּלִים

א. תהא שְׁבַר־אֲשִׁית בֵּית א' וּבֵית ג' הִיא בְּהוֹרָאת "אָבֹן".
בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הִנֵּה עוֹשָׂה אֹתִי חֲסָרִים בְּמַעֲשֵׂיהָ לְאַבּוֹתֵינוּ
הִרְאֵשׁוּנִים וְלִגְדוּלֵי עַמּוּנוּ. ב. לְמַעַנֵי הִנֵּה מְכַלָּה אֶת הַחֲזָקִים בְּאֵלֹ
הָיוּ חֲלָשִׁים. ג. בְּכָל-שָׁנָה הִנֵּה נוֹתֵן לִי דָרֶךְ בָּיָם וְסִתְּפָנוּ לִי
בְּדָרֶךְ סְלוּלָה.

מלים ומבטאים

א. פְּעָלִים, בְּכֹנֶנֶת: מַעֲשִׂים גְּדוּלִים, נִפְלְאִים. ב. צִפִּירִים,
צִפִּירֵי הָעוֹיִם. שְׁחָלִים, אֲרִיזוֹת.

צורות פיוטיות

ב. צִפִּירִים — צִפִּירִים, שְׁחָלִים — רַחֲלִים, לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל
לְשׁוֹן. ג—ד. בְּשִׁנֵי הַבָּתִּים וְחַד הַקְּבֵלֶת הַכְּפֵלָה אֲשֶׁר בָּהּ כָּל-
הַחֲלָקִים שְׁבֻדְלָתוֹת שְׁנִיָּהֶם מִתְאַיִמִים בְּמַשְׁקֵלָם וּבְסִדּוּרָם:
הִכָּל-שָׁנָה אָנִי עוֹבֵר בְּלִבִּי
וְכָל שָׁנָה אָנִי הוֹלֵךְ בְּסוֹ אֲשׁ.

* ראה עמוד 61, הערה 2.

ד וְכַל שָׁנָה אֲנִי הוֹלֵךְ בְּמוֹ אֵשׁ
 וּמַחְלִיף לִהְיוֹת לִי כַּטְלָלִים.
 ה לֵךְ, הַצּוֹר! לֵךְ גְּאוֹנָה תְהִלָּה,
 וְאַתָּה אֵל, וּמִיָּדֶךָ אֱוִילִים
 ו אֲסַפֵּר אֶת כְּבוֹדֶךָ בְּשַׁעֲרֵים
 וְאוֹדֶה אֶת־שִׁמְךָ בֵּינֹת קְהָלִים
 ז גְּאֲלַתְנִי, וְשַׁמֵּת לִי לְכַפֵּר
 בַּיּוֹם אִיד זֶה כְּמוֹ שָׁנָה אֱוִילִים
 ח וְאַחֲרֵי מוֹת בְּנוֹ עֶבֶס, לְבִיאוֹת
 בְּנוֹ עֶבֶד אֶחְוֹנִי חֲבָלִים
 ט וּבֵין מַלְכֵי וּבֵינוּ רִיב וְקִנְיָאָה
 (וְזֶה מְנַה בְּאַרְצוֹתֵם בְּדָלִים)

ד. וּבְלִבִּי אֲפִילוֹ בְּתוֹךְ הָאֵשׁ הִנֵּה מַחְלִיף לִי אֶת־חֲמָה
 בְּקִרְיוֹת, בְּאֵלוֹ הָיָא שֶׁל הַיּוֹרֵד עָלַי. ה. לֵךְ הָאֱלֹהִים גְּאוֹנָה
 לְהִלֵּל, וְכַל־כַּחַי וּנְבוֹנֵתִי הֵם רַק מִיָּדֶךָ לִי. וּבַמַּלִּים "לֵךְ גְּאוֹנָה
 תְהִלָּה" מִזְכִּיר הַמְשׁוֹרֵר דְרָךְ אֲנִי אֶת שֵׁם הַשִּׁירָה הַזֹּאת, כִּי הוּא
 קָרָאָה בְּשֵׁם "תְהִלָּה". ז. בַּיּוֹם זֶה לִפְנֵי שָׁנָה נִתְּתָה אֶת הָאֱוִילִים
 כְּפֶר נַפְשִׁי, וְאוֹתִי גְאֲלַת. ח. אַחֲרֵי מוֹתוֹ שֶׁל אֶבְרָם־עֶבֶס שְׁחַדְתִּי מֵאֵד
 לְבוֹאוֹ שֶׁל אֶבְרָם־עֶבֶד מִתְנַגְּדוֹ שֶׁל מַלְכֵי. ט. שְׁנֵי הַסְּלִיכִים נִבְדְּלוּ
 אִישׁ מֵרֵעֵהוּ בְּאַרְצוֹתֵם וְלֹא הָיָה כָּל־קֶשֶׁר וְיַחַס בֵּין שְׁתֵּי הָאַרְצוֹת.

מלים ומבטאים

ה. אֱוִילִים, חֲזָק, כַּח.

י אָזי יצא והתערב למדון
 ועמד בתליו על גבולים
 יא ולכד עיר וממלכה בדרךכו
 ואין עוצר ואין מקלים במלים
 יב ועברנו אלי ארצו בכת
 להנקם לאדירים גוזלים
 יג ועמנו גברים כפירים
 ועם הרבה פארקה או חסילים
 יד ואישים לא כרב־בשר כבדים
 ולא חלב אשר על הכסלים

י—יא. הוא, מתנגדנו, יצא למלחמה ועמד על הגבול
 והחל ללכד ערים שונות ואיש לא עצר בערו. יב. אז עברנו אל
 ארצו להנקם נקמת אדירינו הגוזלים על ידי לכידת הערים האלה.
 יד. אנשים שאינם כבדים בבשרם ומרבים בחלב, כי אם מלים
 לקרב.

מלים ומבטאים

יא. אין מקלים במלים, אין הזכר הקר כנגדו.

צורות פיוטיות

יג. גברים — כפירים, חרוז. הרבה — פארקה, לשון נופל
 על לשון.

טו וְכַל־חֹזֵר בְּיוֹם חֲמָה חֲגוּרָה
 וְכַל־פּוֹשֵׁט לְמַלְחָמָה מְעִילִים
 טז וְכַל־מְהִיר אֵלַי חֲרָב, וְכַל־רֵץ
 אֵלַי הֶרֶג, בְּטוֹב לֵבָב וְגִילִים

טו. מצד אחד הם חגורים ואזורים בחגורותיהם ובחרכותיהם
 בכל-היוצאים לקרב, ומצד שני הם פושטים מעיליהם למען יהיו
 יותר קלים במלחמה. טז. כל-אחד ממהר לקראת חרב איש
 מלחמתו מבלי פחד, וכל-אחד רץ בשמחה ובגיל לקראת סכנת
 ההרג.

מלים ומבטאים

טז. וגילים, כמו: ונילה, אז: וגיל. המשוררים הספרדים הרבו
 להביא את השמות המפשטים ביחוד בלשון רבים, בשעה שבתנך
 ובלשון הם רק בלשון יחיד. וכן לעיל (בית ה'): אילים, (בית ד').

צורות פיוטיות

טו. בבית זה הקבלת נגוד שחלקיה מתאימים במשקלם
 ובמקום אחד גם חרוז:

וְכַל־חֹזֵר — בְּיוֹם חֲמָה — חֲגוּרָה

וְכַל־פּוֹשֵׁט — בְּמַלְחָמָה — מְעִילִים.

טז. המלים בבית זה מתאימות למשקלו של יתר ושתי תנועות,
 מלה אחת יתר ואחריה מלה בת שתי תנועות:

וְכַל־מְהִיר — אֵלַי — חֲרָב — וְכַל־רֵץ

אֵלַי — הֶרֶג — בְּטוֹב — לֵבָב — וְגִילִים

ובבית הבא תקף אחריו מחלקות המלים לפי עמודי הבית, כל-

יו בְּשִׁרְיוֹנִים מְשַׁבְּצִים כְּגָלִים
 וּמִגְנִים אֲדָמִים כְּגֹוִלִים
 יח עֲלֵי סוּסִים כְּעֵב סוּעִים וְטָסִים
 וּבְמִצְחֹת וְכוּבְעִים עֲגָלִים
 יט וְלֹא תִרְאֶה לְכַד לָחֵם שְׁעָרִים
 וְלֹא תִשְׁמַע לְכַד רִגְשׁ צְהָלִים,

יו. בְּשִׁרְיוֹנִים הַנְּרָאִים כְּגָלִי יָם בְּקִשְׁקֻשׁוֹתֵיהֶם הַנּוֹצְצוֹת,
 וּמִגְנִים אֲדָמִים כְּעוֹרוֹת הַמְאֲדָמִים. ית. וְהֵם טָסִים וְעָפִים עַל
 סוּסֵיהֶם כְּעֲגָנִים, וְעַל בְּרַבְיָהֶם רִקוּעֵי פְחֵי נְחֹשֶׁת. יט. וּבְכָל שְׂדֵה

מלים ומבטאים

יו. גֹּוִלִים, עוֹרוֹת מְעַבְדִּים. ית. סוּעִים, סוּעָרִים.

צורות פיוטיות

מִלָּה יָתֵד וְשִׁתִּי תִנּוּעוֹת, חוּץ מִהַאֲתֵרוֹנָה שֶׁהִיא לְפִי הַמִּשְׁקָל רַק
 יָתֵד וְתִנּוּעָה:

בְּשִׁרְיוֹנִים — מְשַׁבְּצִים — כְּגָלִים

וּמִגְנִים — אֲדָמִים פֿ — גֹּוִלִים

(כְּעֵמוֹד הָאֲתֵרוֹן בְּסוּגֵר אֵין הַרְבֵּב מִתְאִים).

הַרְתַּמוּם הוּא גַם בְּבֵית יִת וִי"ט:

עֲלֵי—סוּסִים | כְּעֵב—סוּעִים | וְטָסִים

וּבְמִצְחֹת | וְכוּבְעִים | עֲגָלִים

וְלֹא—תִרְאֶה | לְכַד—לָחֵם | שְׁעָרִים

וְלֹא—תִשְׁמַע | לְכַד—רִגְשׁ | צְהָלִים.

יט. וְלֹא תִרְאֶה לְכַד — וְלֹא תִשְׁמַע לְכַד, תִּנּוּחַ. וּבְבֵית זֶה הַקָּבֵלַת
 הַכְּפֻלָּה שֶׁחֲלָקֶיהָ מִתְאִימִים בְּמִשְׁקָלָם.

כ ובלע אל עצת שריו, ושנה
 תבונתם תבונת תעלולים
 כא ואמרו לו בשובנו: התשוב
 בעיר מבצר ולא תרדף בשלים?
 כב הלא תצא לצורך העינים?
 הלא תאיץ לזנב נחשלים?
 כג ועמדו חוצצים לריב, ובענות
 גבורה יתנו קול בתלילים

המערכה לא תראה כי אם מלחמה בשער, בפני כל. ולא תשמע
 בלתי רעש הצותלים משמחה. כ. האל שם רוח שקר בשרי
 אבן עבד והתעוהו ופתוהו לשונג ולהלחם במתנגדו. כא—כב. השרים
 תארו לו את-הוצאות המלחמה פאלו גצחו מתנגדיו ועליו לרדף
 אחריהם. כג—כד. עמו מחנות מסדרים למלחמה, ומשמיעים קול
 רעש גדול. ברככם על סוסייהם הם טסים במרוצה, וגם בלכתם
 ברנל הם רצים בצבאים.

מלים ומבטאים

כא. בשלים, פושלים. כב. לצורך, לצור. לזנב נחשלים,
 לכלות את החלשים שאינם יכלים ללכת ביחד עם חבריהם
 והולכים אחריהם. כג. חוצצים, מסדרים. בענות, בקריאה בקול.

צורות פיוטיות

כב. פל-הפית הקבלת הכפלה שפל-חלקיה מתאימים במשקלם.
 וכן בית כ"ו.

כד בַּעַת רִכְבָּם יְרוּצוּן כַּפְּרָאִים
 וְרִגְלִים — כַּצְּבָאִים אוֹ יַעֲלִים
 כה בַּעֲצָמָתָם, וְצַבְאוֹתָם וְכֹחַם,
 וּבָהֶם — יִמְשְׁלוּ מוֹשְׁלִים מְשָׁלִים
 כו וְרֵאִיתִי בְּגִי חֵיל יִרְאִים
 וְגִבּוֹרִים וְכַבִּירִים וְחַלִּים
 כז וְרֵאִיתִי בְּכוֹר מְוֹת בְּעֵינִי
 וְאִישִׁים בְּקֶרֶב סָפִים וְכָלִים.

כח הִרְיֹמוֹתַי בְּשֵׁם אֵל הַמְּכַבֵּד
 וְהַנּוֹרָא בְּקוֹל שִׁבְעִים דְּגָלִים

כה—כו. הם היו למשל בפי ממשלי המשלים בגבורתם וכל-
 הגבורים יראים מפניהם. כח. הרימתי קולי בהזכירי את-שם האל

מלים ומבטאים

כו. וְחַלִּים, יִרְאִים. כז. בְּכוֹר מְוֹת, בְּגִי לְמֹת. סָפִים, כָּלִים.
 כח. דְּגָלִים, עַקֵּר הַזְּרָאָתוֹ הוּא הַגֵּם אֲשֶׁר לְכָל-מַחְנֶה, וּמִזֶּה לָקַח
 לַמַּחְנֶה עֲצָמוֹ.

צורות פיוטיות

כה. מִזֶּה בְּרֵאשׁוֹנָה כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעוּ לְמִשְׁלַל לְמִשְׁלִים:
 בַּעֲצָמָתָם, וְצַבְאוֹתָם, וְכֹחַם, וְאַחֲרֵי כֵן הוּא מוֹסִיף: וּבָהֶם, בְּאֹמַר:
 אִין כָּל-צִרְחָה לְמִנּוֹת וְלִפְרֹט כָּל-מַעֲלוֹתֵיהֶם, הֵם בַּעֲצָמָם, בְּגִישׁוֹתָם,
 מִסְּפִיקִים כָּבָר. כו. וְרֵאִיתִי — יִרְאִים, לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.
 וְגִבּוֹרִים — וְכַבִּירִים, הַתְּאֵמָה בְּמִשְׁקַל וּכְחֵרוֹ.

כס וְלִי אָדוֹן אֲשֶׁר אָמַר: בְּטַח בִּי
 וְאֶפִּיל בְּנֹעִימִים לָךְ חֲבָלִים
 ל אֲנִי אֲשַׁבֵּר לָךְ שְׁנֵי כַפֵּירִים
 אֲנִי אֶפִּיל לְפָנֶיךָ נְפִילִים!

לא אֲזִי לְבַשׁ לְבוּשׁ חֲמָה וְיֹצֵא
 כִּיֹּזם פָּרְעָה וְחִילוֹ הַצְּלוּלִים
 לב וְנִגְלָה — לא בְּעַד חֵלוֹן וְסִתָּר
 וְהַשְּׁנִיחַ — וְלא אַחַר כְּתָלִים

כְּקוֹל מַחְנוֹת שְׂבָעִים הַמְּלֹאכִים הַפּוֹכְבִים אֶת כְּפֵא הַכְּבוֹד שֶׁל הָאֱלֹהִים.
 כס—ל. לא פְּחָדְתִּי, בְּרַעְתִּי כִּי הָאֱלֹהִים בְּעֶזְרִי, וְהוּא הַבְּטִיחַנִי
 לְהַפִּיל שׁוֹנְאֵי לִפְנֵי יְלֹהֵי־סִיב לִי. לא. כְּשִׁמְעַ הָאֱלֹהִים תְּפִלָּתִי
 בָּעַם עַל אֲזִיבֵי וְיֹצֵא לְהַשְׁמִידֵם כְּפָרְעָה וְחִילוֹ שֶׁשָּׂבְעוּ בָּיָם.
 לב. הַבַּיִת מְיֻסָּר עַל הַפְּסוּקַת בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (ב', ט'): הִגָּה זֶה
 עֲזַמְד אַחַר כְּתָלָנוּ מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלוּזוֹת. וְהַמְשׁוֹרֵר מְבִיעַ
 כִּי הַפַּעַם הִיָּתָה הוֹפַעַת הָאֵל בְּגִלּוֹי וּבְקַמְבִּי.

מלים ומבטאים

לא. צְלוּלִים, מְבוּעִים. לב. סִתָּר, מְסָךְ (עַל פִּי הוֹרְאָתוֹ בְּעַרְבִית).

צורות פיוטיות

ל. בַּבַּיִת הַקְּבֵלַת הַקְּפָלָה מִתְאִיָּמָה בְּמִשְׁקַל חֲלָקִיָּה. אֶפִּיל—
 גְּפִילִים, לְשׁוֹן נֹפֵל עַל לְשׁוֹן. לא—לו. כָּל הַבָּתִּים מִתְחִילִים
 בְּפַעַל עֶבֶר לְנִסְתָּר (מִלַּת „אֲזִי“ בַּבַּיִת לִמֹּךְ הַיָּא רַק כְּהַקְדָּמָה)
 לְפָרֵט אֶת־כָּל מַעֲשֵׂי הָאֱלֹהִים לְטוֹבָתוֹ. וְנִפְּחָה בְּיַחְדָּר הוּא הַשְּׁמֹוּשׁ

לג והתעלה עלי צרי, והיו
 כמץ גרן, ונבלו שם בעלים
 לד והבהילם והרקידם כמו בן־
 ראם, וכמו גדי, וכמו עגלים
 לה והשם את גבורתם, והיו
 במלחמתם לנשים ועוילים
 לו ושם שקר בפיו ציריו ותריו
 ושריו, להמיתם מות נבלים,
 לו ועת ראו אשר רדפו לנגדם
 אזי נסו עלי שבילים

לד. מיסד על הפסוק בתהלים (כ"ט, ו'): וירקידם כמו עגל...
 כמו בן־ראמים. לו. האל שם שקר בפיו ציריו של מתנגדי כרי
 לכלותו. לו. וכאשר ראו צבאותיו כי אלה אשר רדפו אותם הפכו
 פניהם לנגדם להלחם גם אז קרחו הם.

מלים ומבטאים

לה והשם, השפיתם. עוילים, עולי גמים, ילדים, צעירים.
 לו. תריו, מרגליו.

צורות פיוטיות

בשני חלקי בית ל"ב בפעל אשר תכף בא הפסק אחריו (ונגלה—
 והשגית—) וכל־הפאמר אחריו־כן סוגב על פעל זה. לב. גם
 בבית זה הקבלת הכפלה. לו. ציריו—ותריו—ושריו, צמוד שונה
 אות ותנועה = (שתי מלים דומות, ונבדלות אחת מרעותה באות אחת).

לח וְהָיוּ מְרַבְּבוֹתֵיהֶם לְנַפְשָׁם
לְמַכְשׁוֹלִים, וְסוֹסֵיָהֶם כְּכָלִים
לט וְהִכְרִיתָם בְּרוּחַ פִּיּו כִּמוֹ חוֹט
כַּיֵּד אֲזַרְגִּי, וְקַצֵּץ כַּפְּתִילִים.

ס וְרֵאִיתִי מְכַבְּדִים אֲסִירִים
וּמוֹבְאִים סְחוּבִים בְּחֻבָּלִים
מא אֲלֵי מֶלֶךְ — בְּפִיו חָיו קִצְתָם
וּמְקִצְתָם בְּרִצְיוֹנָו קְטוּלִים.
מב וְנִלְאִיתִי רְאוֹת מַפִּים וּמַפִּים
מְגוֹלָלִים בְּדָם גֶּפֶשׁ טְבוּלִים
מג וְגִבּוֹרִים מְחוֹלָלִים גְּחוּרִים
וּמִשְׁלָכִים פְּגָרִים כְּגִבּוֹלִים

מא. הוֹבְאוּ אֶל מַלְכִי אֲשֶׁר חִלַּק מֵהֶם הַשְּׂאִיר בְּתוּיִם, וְחִלַּק
מֵהֶם שָׂקֵד לְהִרְגָם, לְפִי רִצְוֹנוֹ. מב—מד. לֹא יִכְלָתִי עוֹד לְרְאוֹת
אֶת הַטְּפִילִים וְאֶת הַמַּפִּים הַמְּגֹלָלִים וְטְבוּלִים בְּדָמִים. וְהַגִּבּוֹרִים נִפְלוּ
חֻלָּלִים שְׁחוּטִים וּפְגָרֵיהֶם מִשְׁלָכִים כְּגִבּוֹלוֹת.

מלים ומבטאים

לט. וְקַצֵּץ כַּפְּתִילִים, קַצֵּץ אוֹתָם כִּמוֹ שֶׁמְקַצֵּצִים כְּתִילִים
מִחוּט אֶרֶץ. מא. בְּרִצְיוֹנָו, מִשְׁקַל רִצְיוֹן מְחֻדָּשׁ עַל יְדֵי הַפְּתִיחִים
בְּמִקּוֹם רִצּוֹן, עַל הַרְדֵּף חוּזוֹן — חֲזִיוֹן. מב. מְגוֹלָלִים, מְגֹלָלִים.
מלְשׁוֹן: גְּלוּלִים.

מד וְהָיוּ עַל פְּנֵי אֶרֶץ כְּדָמֹן
וְרֵאשִׁיָּהֶם בְּעֶפְרָר בְּגִלְלִים.

מה וְשָׁבִינוּ לְשׁוּבֵינוּ, וְהָיוּ
אֲשֶׁר חָשְׁבוּ לְאֹכְלֵנוּ אֹכֹלִים
טו וּבְמַחֲזוֹ עַל קִשְׁתּוֹת וַחֲנִיתוֹת
וְנוֹשַׁעְתֵי בָשָׂם אֲדִיר בְּאֵלִים.

סו רְאִיתִיךָ — וְאַתָּה תִּשָּׂאנִי בְּשַׁחַל
וְהִצַּמְתָּ בְּשִׂאָגְתְּךָ שְׁחָלִים!

סח וְשָׁרְתִיךָ — וְאַתָּה תִּגְאָה וְתִצְרַח
וְתָרִיעַ וְתִפְיֵץ הַחַיִּלִּים

מה. אָנַחְנוּ לְקַחְנוּ בְּשָׁכְבֵנוּ אֶת אֵלֶּה אֲשֶׁר קָוִי לְשׁוּבוֹתֵנוּ,
וְאֵלֶּה שֶׁחָשְׁבוּ לְאֹכְלֵנוּ אֹכְלֵנוּ הֵם בְּעֶפְרָם. מו. רְאִיתִיךָ, וְכֵן בְּרֵאשִׁי
הַקְּתִים הַקְּבָאִים: וְשָׁרְתִיךָ, וְנִגְלִיתָ, וְנִעְמַתָּ, וְשָׁמָּה — כָּל־הַפְּעֻלִים
הָאֵלֶּה מוֹסְבִים עַל הָאֵלֶּהֶם. וְהַמְשׁוֹרֵר מְתַפְּעַל מְכַל־הַנְּפִלְאוֹת אֲשֶׁר
קָרוּ בְּמַעֲרֻכָה זוֹ, כְּאֵלֹהֵי רְאָה אֶת הָאֵלֶּהֶם בְּצִאתוֹ לְהִלָּחֵם עִם
אוֹיְבָיו. וְאַתָּה=וְאַתָּה.

מלים ומבטאים

קְדוּרִים (בְּתָרְבֵנוּ אוּ בְחֲנִית). מה. לְשׁוּבֵינוּ, אֶת־שׁוּבֵינוּ. סח. וְשָׁרְתִיךָ,
וְרֵאשִׁיָּהֶם.

צורות פיוטיות

מו—נב. בְּרֵאשִׁי כָל־בֵּית וְלִפְעָמִים בְּרֵאשִׁי כָל־צִלְעַת פֶּעַל עָבָר
לְנֶכַח שֶׁהוּא הָאֵל שֶׁהַמְשׁוֹרֵר מוֹדָה לוֹ. יִפָּה בִּיחֹד הַתְּחִלָּת

טט ונגלית — והמו כל-קרבים
 בתוך צרי כמו המית נבלים
 נ וועמף — וראיתי מלכים
 חרון אפך וועמף לא מכילים
 נא ושתה קשתותיהם כמו קש
 וחציהם כמו חצץ פסולים.

נב ואור לי ליל ערבת חג אסיפה
 ואורו כל-שבילי האפלים

טט. אף נגלית והגה חרדו אויבי תבך וקרבים המה בהמית
 גבל (כלי גנינה). נ. וכאשר קעמף ראיתי כי המלכים לא
 יוכלו לשאת חרון אפך. נב.—ננ. בליל ערב חג הספות היתה אור

מלים ומבטאים

נא. פסולים, החצים פסולים לשמושם ואינם פועלים כאלו
 היו אבני חצץ. נב. ליל ערבה, ליל ערב יום טוב. חג אסיפה,

צורות פיוטיות

הקתים נ'—גיא שבה בא תבך אחרי הפעל הפסק והמאמר הבא
 אחריו הוא כלו כעין באור או תוצאה לפעל זה. מת. פה באו
 ארבעה פעלים תכופים בזה אחר זה (ואת תנאה, ותצרה,
 ותריע, ותפיץ) להבעת המהירות שבפעלות האל בנגד אויביו.
 נא. קשתותם—קש, לשון נופל על לשון, על דרך: בקש נבך
 קשתו (ישעיה מ"א, ב'). חציהם—חצץ, לשון נופל על לשון
 נוסף על הקודם. נב. ואור—ואורו, חזרה בראש הצלעות.

נג כָּלִיל אֲבָרָם, כָּלִיל מִשָּׂה, כְּמִנְחַת
 יְהוֹשֻׁעַ, כָּלִיל נוֹשָׂאֵי סָבָלִים
 נד בַּעַת הָעַם לְסִבּוֹתָם יִבְיֹאוּ
 הַדָּם מִצּוֹר וְכַפּוֹת הַדְּקָלִים
 נה כְּכַפּוֹ רוֹמְמֵי צוּר, וְסִבּוֹ
 צִפְנֵי כְּמַבְצָרִים נְעוּלִים

לי. כָּלִיל אֲבָרָהֶם בְּנִצְחוֹנוֹ בְּמִלְחַמְתּוֹ עִם אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים (בְּרֵאשִׁית
 י"ד, ט"ו), כָּלִיל מִשָּׂה בְּהוֹצִיאוֹ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּנִצְחוֹן יְהוֹשֻׁעַ
 עַל אֲדוֹנָי צָדֵק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַיִם וְחִבְרֹון בְּשַׁעַת הַמִּנְחָה אַחֲרֵי הַצְּהָרִים
 בְּקִרְאוֹ: שִׁמְשׁ בְּגִבְעוֹן הֵם וְכוּ' (יְהוֹשֻׁעַ י', י"ב), כָּלִיל מִסְּלַת
 סִנְתְרִיב אֲשֶׁר נִשְׂאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת סִבְלוֹ (מְלָכִים ב' י"ט, ל"ה);
 וְרָאָה יִשְׁעִיהָ ט', ג'). נד—נְה. בַּעַת שְׁהָעַם (בְּגֵי יִשְׂרָאֵל) מְבִיאִים
 לְחַג הַסִּבּוֹת אֶת הַתְּמָרִים מִבֵּין צוּרֵי הַהָר (רָאָה נְחֻמָּה ח', ט"ו)
 וְהַלּוּלָבִים (כַּפּוֹת הַתְּמָרִים), רוֹמְמֵי הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ וְהַסִּתְרֵינִי בְּסִבּוֹתוֹ
 כְּמוֹ בְּתוֹךְ מַבְצָר נְעוּל.

מלים ומבטאים

חג האסיף, הוא חג הסבבות. נד. דקלים, עצי תמרים בלשון
 המשנה. נה. וסבו = וקסבו (סבתו).

צורות פיוטיות

נג. בו מאמרים קצרים בגי שתי מילים, ומלת „כליל“
 בראש רבם. בבתים נד—נו רבו הצמודים בגזע לתשועת האל
 את המשורר באותן השעות שבגי עמו וקהלתו עסוקים בקיום
 לקיחת ארבעת המינים לחג הסבבות: בשעה שהעם מביאים
 לסבבותם—צפנהו האל בסבתו: בהביאם הדם מצור וכפות

נו ובהביאם ערבה — שֶׁת עֲרֵבָה
 לְבִן־עֶבְדוֹ כְּעִיר חֹמֹת וְחִילִים
 נו וְהִדּוּר צוּרְרֵי קֶטֶף בְּקֶטֶפָם
 תִּבּוֹאָה מַעְצֵי הַדָּר שְׁתוּלִים.
 נח וּבְקֶרֶב צוּרְרֵי לְאֹכֵל בְּשָׂרִי
 אֲנִי קִמְתִּי וְהֵם נָפְלוּ אֲמֵלִים.
 נט אֲנַחְנוּ נַעֲשֶׂה סְכוּת בְּשִׁמְחָה
 וְהָמָּה מִכְּלִמָּתָם אֲבֵלִים
 ס וּנְחַנּוּ נַעֲנֶה תֵּלֶל בְּחֶדְוָה
 וְהֵם עוֹשִׂים דְּבַר קִינִים וְאֵלִים

נו. ובשעת הביאם את ערבי הנחל (הערבות) שם לי האל
 את-המדבר הפתוח לרונחה כעיר אשר לה חומות וחיל להסתר
 ולהשגב בה. נו. ובשעה שקטפו את פרי עצי ההדר (האתגנים),
 פרת האל את הדר צוררי.

מלים ומבטאים

נו. וחילים, קירות גמוכים שלפני חומת גדולה של מבצר.
 נח. אמלים, נקרתים. ס. ואלים, קינות, מלשון הכתוב (יזאל א', ח'):

צורות פיוטיות

דקלים — רומקוהו הצור בכפו; בהביאם ערבה — שם לו
 הערבה (המדבר) למעוז; ובקטפם פרי עץ הדר קטף האל
 הדר צורריו. נט—ס. ההפכים בינו ובין אויביו בראשי הצלעות:
 אנחנו — והמה, נחנו והם, ובשני הקתים, וכן בסוגר של בית
 ג'ט הקבלות נגוד.

סא הלי זאת? — ואני תולע ולא איש
בזוי עמים ונקל בשפלים.

סב לאל עוזו אשר נראה בסופה
ובשערה עלי שוערי אלילים

סג הכינתי כבר שירה, ועתה
תהלה המאירה בכסילים

סא. האמנם עשיתם פל-הנדולות האלה לי? הן אני רק פתולעת
ובזוי ונקלה. סב—סג. לאל הקוק אשר נגלה בסערתו על היראים
מפני האלילים הכינתי מלפני זמן שיר תהלה אשר קראתיו בשם
"שירה", ועתה חברתי שיר זה השני שהנני קורא לו בשם
"תהלה" שהיא מאירה בכוכבי הכסיל שבשמים.

מלים ומבטאים

א לי פבתולה חנורת שק. סב. עוזו, חוק. ובשערה = ובסערה.
שוערי, יראי (ברזרי, מלשון: שערו שער—יחזקאל כ"ז, ל"ה).

צורות פיוטיות

סב. ובשערה — שוערי, לשון גופל על לשון. סג. בבית
זה ישנה דרך "השתפיות" שבמליצה, והיא כי ישתמש הפליץ
במלה אחת באחת הזראותיה ויסמיד לה אחריו בן מלים המתאימות
להזראתה השניה שישנה לה, במלת "תהלה" כגון בראשונה
להזראת ההלל והשבת, ואליה הוא מסמיד הפלים: "המאירה
בכסילים", כאלו כגון בשם "תהלה" להזראתו השניה והיא: היתה
והיפעה, מלשון הילל בן-שחר (ישעיה י"ד, י"ב). כמו בחבקוק
(ג', ג'): כפה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ, ותקף לאחר זה:
ונגה באור תהיה.

סד ממלאה עלי חשבון רעותה
 בטורי שיר כמהללי תהלים
 סה וענגינים יקרים מפנינים
 ובבני שיר במאזני שיר שקולים
 סו שתיהן כל ימי חני צמידים
 בארזעי, ועל אזני עגילים.

סז בני עמי! ענו עמי תה לה
 תהי שומה לראש כל-מהללים.
 סח ושיתו את-אמריה נכונים
 מסדרים בפני שבים ועולים.
 סט וכאשר ישאלו: מהזאת? בניכם
 למחר — יענומו השאולים:

סה. גם שירה זו משבצת כמו הקדמת בתי שיר אשר
 חשבון מספרם עולה כמספר מזמורי תהלים. סו. שתי השורות
 תהינה לי לכל ימי חני כצמידים על זרועותי וכעגילים על אזני.
 סה. שימו את דברי שירתי מסדרים יפה בפני הזקנים והצעירים.
 סט—עא. ואם ישאלו בניכם מחר (לאחר זמן): מה היא השירה

מלים ומבטאים

סד. עלי חשבון, כחשבון. סה. ובבני שיר, בתי שיר (ואולי
 צריך לגרם: ובתי שיר). סו. ענו, שירו, קראו. סה. שבים,
 יקנים. עולים, צעירים.

ע תהלה היא לאל גאל ירדו
תקרה לענות אותה גאולים
עא תהלה היא — גדולה ונהדרה
לאל הדור ומפעליו גדולים!

הזאת? אז יענו אותם הנשאלים: זאת היא תהלה לאל אשר גאל את ירדו, והוא חברה למען ישיר אותה כל-מי שהאל יגאלהו ויתלצהו מצרתו. עא. זוהי שירת תהלה גדולה ונהדרה לאל אשר הוא גהדר ומעשיו גדולים.

מלים ומבטאים

ע. תקרה, חברה במחשבתו. לענות, לשיר ולקרא.

צורות פיוטיות

ע—עא. תהלה היא — תהלה היא, בראש הבתים, חננה, גדולה ונהדרה—הדור... גדולים, חננה.

תוֹדָה* : אֲנִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יָרַד

א אֲנִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יָרַד בְּתוֹךְ יָם
וַיֵּשׁ לַיָּם בְּרַב שָׁנָה גְּהֵמָה
ב וּבְחֶרְתִּי בָּאָב רִדְתִּי לְמַעַן
בָּאָב לֹא יִשְׁבְּרוּ גְלוֹי בְּחֶמָה
ג וְנִמְשַׁכְּנוּ בְּמִשׁוֹמֹת, וְרוּחַ
תְּנוּפָף שֶׁבְּלִי שָׂדֶה וְקָמָה

ב. בְּחֶרֶת לְגִטְעַי בְּיָם בְּחֶדֶשׁ אָב כִּי אִזּוֹ תֵּינִם שָׁקַט יוֹתֵר.
ג. נִסְעָנוּ בְּלִילָה הַלְּאָה בְּמִשׁוֹמִים שְׁבִירֵי הַמַּלְחִים וּבְרוּחַ קָלָה
הַמְּנוֹפֶפֶת הַגָּדָה וְהַגָּדָה אֶת שֶׁבְּלִי הַתְּבוּאָה.
מלים ומבטאים

א. בְּרַב שָׁנָה, בְּרַב יָמֵי הַשָּׁנָה. גְּהֵמָה, גְּהִימָה, סָעַר.
ב. לְמַעַן, יַעַן כִּי. ג. בְּמִשׁוֹמֹת, בְּמִשׁוֹמִים, מַלְשָׁן: מִשׁוֹמֵיךְ
(יְחֻקָּאל כ"ז, ז').

צורות פיוטיות

א. המלים מתאימות למשקל:

אֲנִי — הָאִישׁ, אֲשֶׁר — יָרַד — בְּתוֹךְ — יָם; וְכֵן הַסּוּגָר.

יָפָה בְּכָל־ל הוּא הַתְּאוּרָה שֶׁל הַנְּסִיעָה הַשְּׁקֵטָה וְהַשְּׁלוֹתָ בְּיָם
וַיִּשְׁיֵבֶת הַמַּלְחִים עִם רַב הַחֻבְּלִל לְסַפֵּר לְנוֹסְעִים כְּלִי-נִפְלְאוֹת
הַנְּסִיעָה בְּיָם, וּבְיַחֲדָה בְּבוֹא תְּאוּרָה זֶה לְפָנֵי הַמַּהְפָּכָה שֶׁנִּרְמָה הַחִיָּה
הָעֲנֻקִית.

* ראה עמוד 62, הערה 3.

ד וְהָיָה יָם כְּעֵבְדִי יַעֲשֶׂה אֶת
 אֲשֶׁר אֲחַפֵּץ וְהָרוּחַ כְּאֵמָה
 ה וּמַלְאִים יִתּוּן זֶה לְזֶה אֶת
 אֲשֶׁר רָאוּ בָּיָם מִתְעַלּוֹמָה
 ו וְזֶה יִזְכֹּר דְּבַר תְּהִיָּה גְדוֹלָה
 וּנְפִלְאָה, וְזֶה יִזְכֹּר בְּהִמָּה
 ז וְרַב חֹבֵל יֹשִׁיבִים: לֹא יִדְעָתֶם
 פְּלִיאַת יָם וְלֹא שַׁחֲתֶם מְאוּמָה
 ח וְשֵׁם תְּהִי שְׁמָה קְרִתָּה אֲשֶׁר הִיא
 בְּכֹל חַיּוֹת־מְצוּלָה לֹא עֲמוּמָה

ד. וְהָיָה עוֹשֶׂה רְצוֹנִי כְּאֵלוֹ הָיָה עֵבְדִי, וְהָרוּחַ קָלָה וְשִׁקְטָה
 כְּאֵלוֹ הָיְתָה שַׁחֲתִי. ז. וְלֹא שַׁחֲתֶם מְאוּמָה, לֹא אֲמַרְתֶּם כְּלוֹם
 לְעַמֵּת מִה־שֵׁשׁ לְסַפֵּר עַל נְפִלְאוֹת הַיָּם. ח. וְיִשְׁגָּה תְּהִיָּה אֲשֶׁר שָׁמָּה

מלים ומבטאים

ה. מִתְעַלּוֹמָה, מִהֶדְדָרִים הַגְּעֻלָּמִים וְלֹא יְדוּעִים. ת. וְשֵׁם תְּהִיָּה,
 הַמְשׁוֹרֵר מִשְׁתַּפֵּשׁ בְּמַלְת "שֵׁם" בְּהִזְרָאת "וַיֵּשׁ". עַל דְּרָדָּךְ אֶחָד
 שְׂמוּשֵׁי מְלָה זֹו בְּעֵרְבִית. עֲמוּמָה, נִשְׁוֹת, מְדַמָּה אֵלֶיהָ.
 לְדַעֲתִי לְקַח הַפֶּעַל "עָמַם" (בִּיחְזָקָאֵל לִיא, ח) בְּמֵאֵמֶר: "אֲרָוִים,
 לֹא עָמְמוּהוּ בְּגַן אֱלֹהִים" מִהַפְּלָה "עָם", בְּלִזְמֵר: לֹא הָיָו עֲמוֹ וְיַחַד
 בְּרַמְיוֹן, כְּפִתּוּב תַּכְּף אֶחָדִי כֵן: בְּרוּזִשִׁים לֹא רָמוּ אֵל שְׁעַפְתִּיו.

צורות פיוטיות

ח. וְשֵׁם — שְׁמָה, לְשׁוֹן נִזְפֵּל עַל לְשׁוֹן.

ט וְכַל חַיָּה אֲשֶׁר חַיּוֹת שְׂאֲרָהּ,
 בְּפִגְעָהּ בָּהּ אֲכֹלָהּ אוֹ הַמוֹמָה
 י וְהוֹפְקֵת לְפִיָּה כָּל־סִפִּינָה
 וְצִי אֲדִיר בְּמַרְכָּבָה רְתוּמָה.
 יא וְלֹא הִלֵּךְ לְסַפֵּר פְּעֻלָּהּ עַד
 אֲשֶׁר בָּאָה וְהִיא גֹזְעָה וְהוֹמָה
 יב שְׁמַעְתִּיהָ — וְהָיוּ קוֹל הַמּוֹלָה
 וְקוֹל רַעַם בְּאֲזְנֵי קוֹל דְּמָמָה
 יג וְהַבִּטְתִּי אֵלַי צוּרָה אֵימָה
 אֲבָל הִיטָה בְּתַכּוֹן דָּג רְקוּמָה
 יד וְרֹאשׁ לָהּ כְּאֲנִי שׁוֹט בְּמַדָּה
 עֲלֵי פָנִים מְנֻשָּׂאִים בְּרַמָּה

קרחה ואין חזקה לה בכל-חיות מעמקי הים (לא התבאר לאיזה
 מין דג הוא מכונן). י. והיא הופקת על פיה את האניות היותר
 גדולות כמו שגהפכת אנלה לפעמים. יא. עוד טרם פלה רב
 החובל לספר כל ענגניה והגה באה היא בעצמה בהמנחה.
 יב. קול שאונה גדל כל-כף עד כי קול הרעם נחשב כנגדו כקול דק.
 יג. ראיתי והגה לפני צורה מפילה אימה, והיא כאלו רקומה
 בצורת דג. יד. ראשה גדול כאניה שלמה ופניה מתרוממים כמו גבעה.

מלים ומבטאים

ט. המומה, פלה ונשמרת. יב. דממה, קול דק, רחש.
 יג. בתכון, בתכנית, בצורת.

טו ועינים כמענים, ונחיר
 כמו כבשן, ולה רקה כחומה
 טז ופה עמק ורחב כמערה,
 תער נהר אלי תזכו בצמא
 יז ובשפתות כנאד על נאד נפוחים,
 וביניהם כפי תחרא פרומה
 יח וגוף לבן, וגב ירק, וצואר
 כמו מנדל, ובטן פערמה

טו. עיניה גדולות כמעני מים (על דרך הפסוק בשיר
 השירים ז', ה': עיניך גרכות); ומנחיריה פורץ למעלה גרם מים
 כעשן המתרומם מתוך כבשן (על דרך הפסוק באיוב מ"א, י"ב:
 מנחיריו יצא עשן כדור נפוח ואנמון); ורקתה עבה כחומה.
 טז. בשעת צמאה תוכל להריק נהר שלם אל תוך פיה. יז. שתי
 שפתיה הן כשני נאדות נפוחים המנחחים זה על גב זה, וביניהן
 קרע כפי השריון.

מלים ומבטאים

טו. תער, תריק. יז. פרומה, קרועה.

צורות פיוטיות

טו. ועינים—כמענים, לשון נופל על לשון. טז. כמערה—
 תער, לשון נופל על לשון. כל-הבתים יד—יס מתארים יפה ובאפן
 חי את החיה הענקית שהפילה פתחה עליהם, והדמויים כמעט
 כלם מקוריים למשורר, הוא הדבר אשר בו הוא מצטנן ביוחד
 בשירתו.

יט ובמנפיר כמו חרב לטושה
 וקשקשת בסוחרה ארמה
 כ ושטה מסביבות לספינה
 ואין מגיד ואין נואם גאימה
 כא והגיעה לצדיקה ועמדה
 עלי זנב בארו או שדמה
 כב אזי גמס לבב כל-איש פדונג
 וכפים ושבלת זרומה
 כג ושוייתי ודוממתי בעצבי
 פרחל יום טבת נאלמה
 כד וזכרתי אלהי, ואחרים
 לנגדי וזכרו אל באשימא

יט. המנפיר חד כמו חרב לטושה, וקשקשת המכסים נופה הם
 כמו סוחרה ארמה. כ. היא שטה מסביב לאניה וכל-האנשים
 נדמו מרב פחד, ואין הזכר דבר. כג. בשעת עצבי שוייתי בפשי
 לרחל הנאלמה ביום ששוחטים אותה, וגם אני נשתתקתי כמוה.
 כד. אני זכרתי את-אלהי בשעה שבגני עמים אחרים זכרו את
 אליליהם כמו אשימא (אליל אנשי חמת, ראה מלכים ב' י"ז, ל').

מלים ומבטאים

יט. סוחרה, מגן הפקיה כל-הגוף. כא. שדמה, עץ נפון
 הפולה למעלה. כב. שבלת, זרם מים. זרומה, זרמת. כג. דוממתי,
 שתקתי.

כה ואמרתיו: אמת, כזה וכזה
 עונות ילכדו נפש אשמה
 כו ואם בלע בנים יונה והוקא
 בנבשה לצדקתו — אני מה?
 כז אלהי הארץ לי, כי אשר בא
 הקיצוני והייתי בנומה
 כח ואם זה הוא גמול ידי, תהי כז
 סליחת מענותי העצומה.
 כט ונשתקעה בתוך מים כחיל
 אשר האל בנים ירה ורמה

כה—כו. אמת הדבר כי פעמים רבות לזכרים העונות בפח את
 הגפוש החוטאת, ואם יקרה לפעמים כי מי שבאה עליו הצרה
 יחליץ מסנה, כמו יונה אשר בלעהו הדג בים ואחרי כן הקיאהו
 אל היבשה לסבת צדקתו, אך אני החוטא מה אני כי יעשה לי
 האל גם? כז. אלהים, הארץ אפה לי, כי אחרי היותי פגורם
 בחרטאי, הנה הצרה שבאה עלי הקיצוני משנה זו. כח. ואם
 הצרה שבאה עלי היא תשלום מעשי הרעים, תהי גא צרתי זאת
 לכפרה על עונותי העצומים. כט. בעודנה מסובבת מצדי הקאניה,
 פתאם שקעה בתוך המים כחיל פרעה אשר טבע בים סוף.

מלים ומבטאים

כח. מענותי, מה-שעויתי, עוני.

ל ותחת לאַני כָּאָה לְהַפְכוּ
 וּמַת כָּל-לֵב וְאַבְדָּה כָּל-נִשְׁמָה
 לא אָכַל גָּעַר אֱלֹהִים בָּהּ וְשָׁבָה
 כָּרְנַע אֶל מְצוּלַת יָם פְּנִימָה
 לב וְהוֹשִׁיעַ לְתוֹלְעִים קִטְנִים
 עָלַי שׁוֹכָה בָּמוֹ וּפֶת קְרוּמָה
 לג וְהָשִׁיב מִשְׂאוֹל מֵתִים וְהִצִּיל
 מִבְּלָעִים בְּיַד נִשְׂאֹת וְרָמָה.
 לד וְתָמְהוּ כָּל-נְבוֹנֵי יָם וְאָמְרוּ:
 בְּמַה-זֶּה נִמְלְטוּ אֱלֹהִים? וְלָמָּה?
 לה וְלֹא הִיְתָה פִלְטָה לְאַנְיָה
 לְפָנִים מִן יְדֵי קְרָחָה וְעוֹמָה

ל. אף הסִפְּנָה נִדְלָה אִזּוֹ יוֹתֵר, כִּי הִיא כָּאָה מִתַּחַת לְאַנְיָה לְהַפְכָּה
 בְּכֹחָהּ, וְאִזּוֹ הִיִּינּוּ כְּמֵתִים לְרַב פְּחַדְנּוֹ. לא. אָכַל הָאֱלֹהִים גָּעַר בָּהּ
 וְנִרְדָּה תִכְףּ בְּמְצוּלוֹת הַיָּם. לב. הָאֱלֹהִים הוֹשִׁיעַ לָנוּ. אֲנַחְנוּ
 הַנִּקְבָּצִים וְהַצְּפוּפִים בְּתוֹךְ אֲנִית הָעֵץ הַקִּטְנָה שֶׁדְּמִינּוּ לְתוֹלְעִים
 קִטְנִים שֶׁנִּקְבְּצוּ וְנִדְבְּקוּ אֶל בֶּד עֵץ הַמְּצִיפָה בְּזַפֵּת שְׂאִינָם וְכִלִּים
 לְהִנְתֵּק מִמֶּנּוּ. לג. הָאֵל הָשִׁיב לְתַחֲיָה אֶת-הַמֵּתִים אֲשֶׁר נִרְדּוּ בְּכַר
 שְׂאוֹלָה, וּבְיַד רָמָה הִצִּיל אֶת-הַנְּבִלָּעִים (בַּסֵּבֶר). לה. וְעַד הַיּוֹם

מלים ומבטאים

לב. קְרוּמָה, מְכֻסָּה בְּקְרוּם הָעוֹר הַמְּכֻסָּה אֶת הַגּוּף.
 לג. מִבְּלָעִים, אֱלֹה אֲשֶׁר חָבְלוּ וְנִקְּוּ.

לו עֲנִיתִים: בֵּן גְּאֻלַּת אֵל לְיֹזְדְעֵי
 כְּבוֹד תּוֹדוֹ — מִהֲדַרְתָּ שְׁלֵמָה
 לו וְהוּא עוֹשֶׂה לְמִפְרִיּוֹ תְּשׁוּעָה
 וְהוּא עוֹשֶׂה בְּמִרְגִּיזָיו נִקְמָה.
 לח אֲשֶׁר לוֹ יָם וַתִּתֵּן וּמִיָּמִי
 תְּהוֹם רַבָּה וַתֵּלֶם עַל בְּלִימָה
 לט וְמָה תִּיָּה לְנִגְדֵי צוּר נִסְכָּה
 וְשֵׁם לָהּ עֵז, וְשֵׁם לָהּ תַעֲצוּמָה?
 מ אֲנִי אוֹדֶה לְאֵל תּוֹדַת גְּאוּלִּים
 תְּהִי עַל פִּי מִסְדֵּרְתָּ וְשׁוּמָה.

לא הִיָּתָה פְּלִטָה לְאֵלֶּהָ הָאֲנִיּוֹת אֲשֶׁר נִפְלוּ בְיַדֵּי הַתְּהִיָּה הָאֲרֻרָה
 הַזֹּאת. לַח גַּם הַיָּם וְגַם כָּל־הַתְּהִיּוֹת שֶׁבֵּינָם הֵם שְׁלוֹ. לט. וְמָה־
 תּוּכַל הַתְּהִיָּה לַעֲשׂוֹת כְּנִגְדֵי רְצוֹן הָאֵל אֲשֶׁר הוּא הוּא יִצְרָה וְהוּא
 שָׁנְתָן לָהּ הָעֵז וְהַחֹזֵק? מ. אֲנִי אוֹדֶה לְאֵל בַּתּוֹדָה שְׁמוּדִים לוֹ כָּל־
 הַגְּאוּלִּים סִצְרָה, וַתּוֹדָה זֶה תְּהִיָּה שְׁגֻרָה כְּפִי לְהַבִּיעָה לוֹ.

מלים ומבטאים

לט. נִסְכָּה, יִצַר אוֹתָהּ (על פִּי הַכְּתוּב בִּישְׁעֶיהָ מִיָּד, י': מִי
 יִצַר אֵל וַסֶּסֶל נִסְכָּה, בְּרֻדִי). תַעֲצוּמָה, עֲצָמָה, חֹזֵקָה.

צורות פיוטיות

לו. בְּבֵית הַזֶּה הַקְּבֻלָּת נִגְוֵד מִתְּאִימָה בְּהִלְקֶיהָ. לט. וְשֵׁם
 לָהּ — וְשֵׁם לָהּ, חֹזְרָה.

צוּאָה מִמַּעַרְכוֹת הַמִּלְחָמָה:
יְהוֹסֵף, כָּל-אֲשֶׁר אָשָׂא

- א יְהוֹסֵף! כָּל-אֲשֶׁר אָשָׂא וְאֶסְבֵּל
וְכֹל אֲבוֹא בְצָרָה — בַּעֲבוּרָךְ
ב וְלֹא אֶתְּךָ כְּבָר שִׁמְתִי בְתַבֵּל
וְחַיִּיתִי כְמוֹ רַבִּים בְּדוּרְךָ
ג כְּתַבִּי זֶה כְּתַב יִשְׂרָאֵל אֲמַרְיוֹ
וְמִי יוֹרָה לָךְ יִשְׂרָאֵל כְּהוֹרָךְ?
ד כְּתַבְתִּיהוּ וְהַמְנוֹת מְצַחֵק
לְגַגְהֵנוּ בְּפֶה רַחֵב וְאָרְךְ

א. יוסף בני! כל-מה-שאני סובל וכל-מה-שאני בא בצרה
ומספן נפשי, זהו רק בעבורך. ב. ולוא אתה הייתי כְּבָר וְכֹל
לשוט ולסב בעולם לכל-מקום שחפצתי בכל-יתר האנשים.
ג. מכתבי זה והעצות אשר איצעה הוא מכתב איש שדבריו ישרים
וגכוחים, ומי קאביה האזהבה יוכל להורות לך דברים אסתים?
ד—ה. מכתבי (שירי) זה הנני פותב בשעה שהמנות עומד לגגהנו
ופוער בצחוק את-פיו הרחב והארך לבלענו, ומי יודע מה-יהיה
יום מקור? האם המערכה (גצחונה) תהיה לצדנו או לצד אויבינו.
מלים ומבטאים

ב. את, אתה. ג. הורך, אביה (מהשם: הזרים, שתיחיד
הוא: הורה). ד. בפה רחב וארך, בפה אשר רחב וארך.

* ראה עמוד 62, הערה 4.

ה ולא ארע בקום הצר למחר
 הלנו אם לצרינו יערך
 ו ואם נגזר בני כי לא לעולם
 תשורגי ולא לעד אשורך
 ז תנה לבך בשבתך אל כתבי
 וקימתך, ואם תישן יערך
 ח ויום לא ידרשו רבים ומורים
 להזעילך יהי רבך ומורך
 ט בכל־נפשך וכל־הונך ועל כל־
 דרכיך ירא יוצרך וצורך
 קנה בינה ושכל, כי תבונה
 תהלתך והשכל הדרך
 יא ירא אמה, ודבר טוב לדורך
 ולשארה, וכבד את־חברך
 יב והתאהב לכל־גברא, וטרם
 קנותך הזן קנה שם טוב בעורך

ויפה הוא תאור ספנת המנות בצורת המנות העומר ומצחק בפה
 מלא כנגד הנלקחים. ז—ת. בשעת ישיבתך ובשעת קימתך שים
 לבך למכתבי (שירי) זה, וגם אם תישן צריך שייערך לקרא בו.
 והוא יהיה לך לרב ולמורה בשעה שמלמדיך ומוריך לא ישתדלו
 להזעיל לך. יב. השתדל להתחבב על כל־הברואים (האנשים).

יג יהוסיף! תן לכל-שואל בלבז
 ואם אין — ענהו מענה רך
 יד ותן חלק לכל-חסר בהונה
 ועת מתן זכר את מחסורך
 טו עשה חיל, ואל תבטח עלי מה
 עשיתיו, כי עשה חיל וקרך
 טז והתגדל ורומה על גדלת
 אבותיה, ואל תבזה צעירך
 יז ולמוסר טעמים לא זכרתים
 דרש אותם ונדבק בם — תברך.

והשתדל לרכש לה שם טוב בעירך לפני רכשך הזו. יג. תן לכל-
 מבקש בקפצו, ואם אין לה לתת לו ענהו למצער בדברים רבים
 וטובים. יד. גמל חסד בכסף לכל-מי שסובל מחסור, ובשעה
 שתתן לאחרים זכר כי אולי יבוא יום שאתה תסבל חסר ותצטרך
 לאחרים. טו. אתה בעצמך השתדל להצליח, ואל תסמך על החיל
 שעשיתי אנכי, כי כבודך ויקרך הוא רק שאתה בעצמך תעשה
 חיל. טז. השתדל לעלות לגדלה ולהתרומם יותר מאבותיה, ובשעה
 שאתה עולה לגדלה אל תבזה את-אלה הצעירים ממך. יז. למוסר
 ושגם עוד ענינים רבים שלא הזכרתים בשירי זה, ואתה חקר
 אותם והנה בהם, או יברכה כל-מכירה.

מלים ומבטאים

יג. בלבז, בקפצו. יד. חסר, עני הסובל מחסור. יז. טעמים,
 בהוראת: ענינים.

בְּשׁוֹרָה מִפְּעֲרֹכוֹת הַמְּלַחְמָה* שְׁלַח יוֹנָה מִבְּשָׂרָת

א	שְׁלַח יוֹנָה מִבְּשָׂרָת	וְאִם הִיא לֹא מִסְפֶּרֶת
ב	בְּאֲנָרֵת קִטְמָה, אֶל	כְּנַפְיָהּ מִחֲבָרֵת
ג	מְאֲדָרֵת בְּמִי כַרְכֶּם	וּבְלִבְנָה מְקַסֶּרֶת
ד	וְעַת תַּעֲוֹף וְתִתְנַשֵּׂא	שָׁנָה אוֹתָהּ בְּאַחֲרֵת

א—ג. הַנְּגִיד מְדַבֵּר אֶל לְבוֹ וְאוֹמֵר לַעֲצֻמוֹ כִּי צָרִיךְ לְשַׁלַּח אֶל בְּנוֹ, אַחֲרֵי גִצְחוֹנוֹ, יוֹנָה שֶׁתִּבְשָׂרָהוּ אֶת הַבְּשׁוֹרָה הַסּוֹכֶה הַזֶּה, אִף כִּי הִיא אֵינְנָה וְכִלְהָ לְדַבֵּר וְלִסְפֹּר וְאֶת-הַיּוֹנָה יִשְׁלַח בְּאֲנָרֵת שֶׁיִּקְשֹׁר אֶל כְּנַפְיָהּ. וְהָאֲנָרֵת תִּהְיֶה מְסֻדָּרֵת בְּמִי כַרְכֶּם אֲשֶׁר יֵאָדָר עָלֶיהָ וְיִקְסָרֵת בְּלִבְנָה, וְתִפְיֵץ רִיחָהּ הַטּוֹב. ד—ו. וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר תִּתְעוֹפֵף

מלים ומכטאים

ג. מְאֲדָרֵת, מִיָּפָה וּמִהֲדָרֵת, אוֹ שֶׁהַכְּנָנָה הִיא: הִיא מְקַסָּה אֲדָרֵת כְּתֻמָּה כְּאֵלוֹ הֵיא עָלֶיהָ מִי הַכְּרָכֶם הַכָּתֻם, כְּלוֹמֵר שֶׁנּוֹצְחוֹתֶיהָ שֶׁסָּבִיב צוֹאֲרָה כְּתֻמוֹת. ד. שָׁנָה, כְּפַל.

צורות פיוטיות

א—מ. וְכַל-תִּאֲוֹר מִשְׁלוֹחַ הַיּוֹנָה מִצְטַנֵּן בְּרִכּוֹתוֹ וּבְפִשְׁטוֹתוֹ: קִשִּׁירֵת הָאֲנָרֵת הַקִּטְמָה אֶל כְּנַפְיָהּ, מִשְׁלוֹחַ הַשְּׂנִיָּה, הַגִּיעָה אֶל בֵּית בְּנוֹ וַיִּרְיֶדְתָּהּ עַל יָדָיו, וְשִׁחֲקוּ אִתָּהּ וְהִתִּירוּ כְּנַפְיָהּ, כְּלָזָה מִתְאָר בְּאִפְסוֹ תִי וְלִכְבִּי.

* רְאֵה עֲמוּד 62, הַעֲרָה 5.

ה	למען אם פגשה גץ	ואם תפל במכמת
ו	ותתאחר ולא תחיש—	תהי שנית ממהרת.
ז	ועת תגע לסף יוסף	תצפצף על מרום קרת
ח	ועת תרד עלי ידיו	ישחק בך בצפרת
ט	ונתיר את כנפיה	וכה יקרא באגרת:

י בני! דע כי כבר ברחה עדת קמים מאררת
 יא ונפוצה עלי הרים כמין חלקה מסערת

ותלך לדרךך שלח עוד אחת, למען שאם יטרפנה גץ, או שתפל
 באיזה פח, או שתתאחר, תמלא השניה מקומה. ז—ט. וכאשר
 תגיע אל סף ביתו של יוסף, תצפצף ותשמיע קולה מרום, ואחר
 תרד על ידו והוא ישחק בך כאשר משחקים בצפרת, ואחר יתיר
 את המכתב הקשור בכנפיה ויקרא וזו לאמר... י—יא. עדת
 הקמים עלינו הארונה כבר ברחה ונתפזרה כמין של חלקת שדה
 אשר הרוח מסערה.

מלים ומבטאים

ח. צפרת, פרפר.

צורות פיוטיות

ז. לסף* — יוסף — תצפצף, לשון נופל על לשון (במבטא
 הספרדי קרוב מבטא האות צ למבטא ס).

* בן אני גורם במקום "לכף" אחרי כי רק בבית שלאחר
 זה הוא מדבר על "רדתה על ידיו", ימלת "לסף" מתאימה בתור
 לשון נופל על לשון.

יב	ובדרכים כמו צאן מ־	בלי רועה מפזרת
יג	ולא חזתה באזנבתה	אשר היתה משערת
יד	בלכתנו להשמידם	אזי ברחו באשמרת.
טו	ונחרבו והרגו איש	לרעהו במעברת
טז	ועמו על פניהם את	בלמתם באדרת
יז	והיה חיל בתוך לבי	בחיל אשה מבפרת
יח	ושם האל צרי עליו	כמו מטר בבצרת
יט	אזי אזרו שתי עיני	ואזנבתי שתחרת
כ	אני אשר בטוב לכב	והיא קינים מדפרת
כא	וקול ששון בתוך ביתי	והיא בככי ממררת,

כב לך סלעי ומשגבי. לך נפשי מזמרת!

יז—ית. הנה כאב בקרב לבי (פחד המות) בכאבי האשה היולדת בכור (כפעם הראשונה בחייה), אף האל שלח מרפא ללבי (הנצחון) כמטר היורד בשנת בצרת וחסר גשמים. יט. אז אזרו עיני משמחה, ואזנבתי (אזנבי) חשכו פניה מצרתה.

מלים ומבטאים

יג. משערת, חושבת, מקנה. טו. ונחרבו, נלחמו. במעברת, במעברה של הנחל.

צורות פיוטיות

יט—כא. בכל הפתים הקבלת גנוד. כ"ב, כ"ג. לך—לך—לך.

תורות.

כג	לֵךְ הַיְתָה בְּצָרָה תִּ	חַנוּכִיָּה מְסֻדֶּרֶת.
כד	בְּנִי! שִׁים לְבָךְ אֶל יַד	אֱלֹהֵי הַמַּהֲרֵת
כה	וְקוּם וּקְרֵא תְהִלָּתִי	בְּמִקְרֵא עִם וּבְעֶצְרַת
כו	וְשִׁית אוֹתָהּ בְּמִטְפֶּת	עָלַי יָדְךָ מְקַשֶּׁרֶת
כז	וְתַפְתֵּב בְּלִבְתֶּךָ	בְּעַט בְּרוּז וְעוֹפְרֵת.

כה—כו. קום וקרא בשעת אַסַּפַת הָעָם אֶת שִׁירְתִּי
שֶׁקְרֵאתֶיךָ בְּשֵׁם „תְּהִלָּה“ (הוא הַשִּׁיר ב' לְעִיל). וְתִהְיֶה שִׁירָה זוֹ
מְקוּמָה בְּלִבְךָ.

צורות פיוטיות

בְּכֹל־הַשִּׁיר (מְלֻבֵּד בְּבָתִּים י"ב, ב, כ"ג, כ"ד) מִתְחַלְּקוֹת הַמְּלִים
לְפִי הָעֲמוּדִים.

הַעֲרוֹת

¹ את השיר הזה אשר קראהו בשם "שירה" (על הרף שירת־דבורה אתרי נצחונה במלחמתה) חבר הנגיד אחרי נצחון אדוניו המלך בדים אשר גם הוא (הנגיד) השתתף בה על אויבו של הנגיד, הוא והנך מושל אלמריה ונוירו ויועצו אבן ג'עפר אבן־עבס המליץ והמלמד והמיתקם והעשיר, בשנת ד' אלפים תשצ"ח (1038). המשגה הזו החל שטנתו כנגד הנגיד עוד בימי אדוניו המלך חבוס. אף המלך מת ואחריו קם בנו בדים אשר שמואל עמד לצדו כנגד אחיו בלקין. והמלך הזה לא שמע לשטנת אבן־עבס, והדבר הגיע עד למלחמה ביניהם, והנצחון היה לצדו של בדים, אחרי פחדו הגדול מצבא מתנגדו.

את שירתו זאת חבר הנגיד במספר 147 בתים במספר העקרי של מוזרי תהלים (פה הובא רק מבחר משירתו זאת), ועל פן קרא לשירים האלה והנה והבא אחריו) אשר גם הביע תהלתו לאל גזאלו בשם "בן־תהלים".

² את־השירה "תהלה" חבר הנגיד אחרי נצחון מלכו בדים את אויבו ישמעאל אבן־עבד בערב חג הסוכות, אתרי היותו ביום שלפני זה בסכנה גדולה, כי אנשי אבן־עבד שמשפרם היה גדול מאד הכיאוהו הוא וחילו במצר, וחסמו לפניהם התרף למען לא יוכלו גם להמלט אל גרנדה.

³ את-השירה „תודה“ תבר הנגיד בילדותו בנסעו פעם בים, ובהיותו בלב הים באניה יצאה חית ים גדולה ונרפפה אחרי האניה להפקדה, והאלהים הציל את אנשי האניה ברדת החיה פתאם במצולות הים.

⁴ את השיר „צנאה מפערכות המלחמה“ שלח הנגיד אל יוסף בנו מפערכת מלחמת בדים מלכו בנגד אויביו ואויבי הנגיד אשר נועדו יחד לצור על העיר לורקה אשר מושלה היה מאנשי ברית בדים. ובלילה שלפני הקרב כתב הנגיד את שירו זה למען ישלחנו אל בנו והיה לו לצנאה אם ימות בקרב.

⁵ אחרי השיר „צנאה מפערכות המלחמה“ שכתב הנגיד בלילה שלפני הקרב, שלח אליו את השיר „בשורה מפערכות המלחמה“ לבשרהו בנצחון אדונו במלחמה.

ה ת כ ון:

עמוד

3	רבי שמואל הנגיד
9	משקל השיר הספרדי
	שירי מלחמה ותפלה ותודה לאל
13	שירה: אלוה עז
29	תהלה: הלי תעש
46	תודה: אני האיש אשר ירד
54	צנאה ממערכות המלחמה: יהוסף, כל־אשר אשא
57	בשורה ממערכות המלחמה: שלח יונה מבשרת
61	הערות

